



המרכזים לחיים עצמאיים



ערכת הפעלה

שום דבר עלינו בלעדינו!

תודות

תדריך זה נבנה על סמך תפיסת עולם מקצועית, תובנות מהשטח ומפגשי חילוץ ידע עם מנהלי מרכזים בהווה ובעבר, מפקחים מחוזיים מתחום המוגבלות ועבודה קהילתית ויועצים מקצועיים: נחום אורנברג, מעיין בן צבי, ענת בן צבי, ורדה ברסון, דניאלה ברפמן, ד"ר גל זוהר, דליה זילברמן, עופר מיכאלי, ליאת נגרין, חמדה צוקרמן, האאנה שלעאטה, רועי רוטמן, עו"ד דפנה רותם ותמי רייזנר.

כתיבה

הילה רכס מליק: עו"ס, מנהלת תחום פ"א - תמיכה במשפחות ושילוב בקהילה, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים.

עידו גרנות: מנהל תוכניות בכיר, ג'וינט ישראל מעבר למגבלות.

יקיר פניני-מנדל: ראש תחום שירותים קהילתיים, ג'וינט ישראל מעבר למגבלות.

מיכל שמול: מנהלת פיתוח ידע, ג'וינט ישראל מעבר למגבלות.

תמר פוקס: עורכת תוכן.

עריכה לשונית: אלישבע מאי.

עיצוב גרפי והנגשה: תבונה ונגישות טכנולוגיות.

ירושלים, אדר תש"פ, מרץ 2020

חוברת זו נכתבה בלשון זכר ונקבה לחילופין והיא מיועדת לשני המינים במידה שווה.

תוכן העניינים

24

שער שלישי

מרעיון למציאות
מה לקחת בחשבון?



7

שער ראשון

מבוא על מה ולמה
'מרכזים לחיים עצמאיים'



34

שער רביעי

איך לנהל ולתפעל
מרכז לחיים עצמאיים?



13

שער שני

תחומי הליבה - מהם השירותים המוצעים
על ידי המרכז לחיים עצמאיים?

14

ייעוץ עמיתים

41

שער חמישי

מה עוד כדאי לדעת?



18

הכשרות לחיים עצמאיים

21

שינוי חברתי



53

נספחים



ערכת המידע של המרכזים לחיים עצמאיים שלפניכם היא נדבך נוסף בספרייה המקצועית של אגף קהילה, השירות למשפחה, קהילה ואומנה במינהל מוגבלויות.

אנו שמחים על ההזדמנות הניתנת בידנו להעשיר את ארגז הכלים המקצועי בכלי נוסף אשר יתרום לפיתוח השירותים הניתנים לאדם עם מוגבלות במדינת ישראל.

בערכה זו תמצאו את התורה והידע הנדרשים להפעלת המרכזים לחיים עצמאיים בצורה המיטבית, בפריסה ארצית ולכל המגזרים. הערכה מהווה מאגר מקיף ועשיר ובו ידע, מידע, הנחיות וכלי עזר יישומיים להפעלת המרכזים לחיים עצמאיים כחלק מהבניית הפעילות וטיפוח המקצועיות.

איגום המידע הוא בעל חשיבות עליונה בראש ובראשונה למקבלי השירות וכמובן לקובעי המדיניות, מקבלי ההחלטות ולעוסקים בפועל.

המרכזים לחיים עצמאיים הוקמו במסגרת פיילוט ממושך של משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים עם 'ישראל מעבר למוגבלות' (שותפות אסטרטגית בין ג'וינט ישראל, ממשלת ישראל וקרן משפחת רודרמן).

משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מינהל מוגבלויות וג'וינט ישראל מעבר למוגבלות מחויבים להובלת שינוי משמעותי במציאות החיים של אנשים עם מוגבלות בישראל ופועלים לפתח שירותים מותאמים תוך התמקדות באדם, בשאיפותיו ובצרכיו ובחיבור לקהילה, שלה תפקיד משמעותי בכל היבטי החיים.

המרכזים לחיים עצמאיים נוסדו מתוך אידיאולוגיה וצורך של אנשים עם מוגבלות לפתח שירותים המותאמים להם, כפי שהם תופסים את צרכיהם ואת המענים המתאימים להם ומנהלים על ידם. אלה הם מרכזים רב-שירותיים קהילתיים, שבמסגרתם פועלים אנשים עם מוגבלות למען אנשים עם מוגבלות בשלושה תחומי ליבה: ייעוץ עמיתים, הכשרות לחיים עצמאיים ופעולות לקידום שינוי חברתי.

כל זאת, בהתבסס על העיקרון: "שום דבר עלינו בלעדינו" - Nothing about us without us

זו הזדמנות להודות לכל אשר פעלו ופועלים למען פיתוחם, קידומם וחיזוקם של המרכזים:

עידו גרנות אשר הוביל ביד בטוחה ומתוך אמונה גדולה בנחיצות השירות את הפיתוח לאורך השנים של הפיילוט;

עו"ס **נילי דניאל**, מנהלת תחום תוכניות אישיות במינהל מוגבלויות, שבמשך שנים ליוותה את תהליך הפיתוח וההבניה של שירות זה והייתה שותפה מובילה לקידומו בשטח;

תמר פוקס, שעמלה לארגן את שפע התכנים וערכה ביד אמונה את האוגדן לכדי הוצאתו לאור.

לכל שותפינו שליוו את פיתוח השירות, נרתמו, יזמו, חלקו איתנו את הידע שצברו בשנות ההפעלה מתוך העשייה המגוונת והפורייה, לנציגי המחלקות לשירותים חברתיים והמפקחים המחוזיים.

תודה מיוחדת לכם, **צוותי** המרכזים לחיים עצמאיים, על דאגתכם והשקעתכם מכל הלב. בתקווה שהאוגדן יהיה עבורכם מקור ללמידה ולגאווה מקצועית ויתרום להעשרתכם בתפקיד.

להמשך עשייה פורייה,

יקיר פניני-מנדל

ראש תחום שירותים קהילתיים

'ישראל מעבר למגבלות'

ג'וינט ישראל

גלית גבע, עו"ס

מנהלת השירות למשפחה קהילה ואומנה

אגף בכיר קהילה

מינהל מוגבלויות

שער ראשון

מבוא

על מה ולמה 'מרכזים לחיים עצמאיים'

מהו מרכז לחיים עצמאיים?

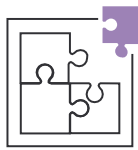
מרכז לחיים עצמאיים (Center for Independent Living- CIL) הוא:

מרכז רב-נכותי קהילתי המנוהל על ידי אנשים עם מוגבלות ומיועד להם, ומציע שירותים המסייעים לאנשים עם מוגבלות לקיים חיים עצמאיים בקהילה.

מאפייני המרכז לחיים עצמאיים:

- מציע שירותים ופעילויות הן ברמה הפרטנית (בפרט דרך ייעוץ עמיתים) והן ברמה הקבוצתית-קהילתית (סדנאות, פורום פעילים, קידום שינוי בקהילה).
- מהווה מרכז קהילתי רב-שירותי, המקיים פעילויות בשלושה תחומי ליבה: ייעוץ עמיתים, הכשרות לחיים עצמאיים ושינוי חברתי.
- מהווה מרכז קהילתי של אנשים עם מוגבלות, הפועל מתוך אמונה בשוויון זכויות ובשוויון הזדמנויות לאנשים עם מוגבלות בכל תחומי החיים, כדי שיוכלו לנהל אורח חיים עצמאי ולהשתלב בקהילה.
- מרכזים לחיים עצמאיים פועלים במקומות שונים בארץ: ירושלים, באר שבע, חיפה, סכנין, גליל עליון, תל אביב ובני ברק (לרשימת המרכזים ובכתובותיהם ראו נספח א').

תחומי הליבה של המרכזים לחיים עצמאיים הם שלושה:



שינוי חברתי



הכשרות לחיים עצמאיים



ייעוץ עמיתים

מטרות המרכזים לחיים עצמאיים

- לאפשר לאנשים עם מוגבלות לנהל אורח חיים עצמאי בקהילה ולשלוט בחייהם, באמצעות הקניה וחיזוק של מיומנויות הנדרשות לקיום חיים עצמאיים.
- לחולל שינוי בתפיסה החברתית כלפי אנשים עם מוגבלות. לפיכך, המרכז מקדם פעילויות המגבירות את המודעות, שיתוף הפעולה וההזדמנויות בקרב אנשים עם מוגבלות והקהילה בכללותה.
- לייצר דיאלוג ושותפות רב-נכותית לקידום מעמדם של אנשים עם מוגבלות בקהילה, באמצעות פיתוח מנהיגות קהילתית שתשפיע על סדר היום החברתי ברשות המקומית, תקדם פעילויות להסרת חסמים בקהילה, תפעל להשתלבות פעילה ומלאה של אנשים עם מוגבלות בחברה ולשינוי עמדות של הקהילה הרחבה כלפי אנשים עם מוגבלות.
- להנגיש מידע על זכויות ושירותים לאנשים עם מוגבלות החיים בקהילה ולבני משפחותיהם.
- לסייע לאנשים עם מוגבלות במיצוי זכויותיהם ובקבלת שירותים.
- המרכז לחיים עצמאיים מציג בפני אנשים עם מוגבלות **מודל** של חיים עצמאיים ומשקף להם את התפיסה, כי הבחירה היא בידיהם של האדם עצמו. זאת, באמצעות הימצאותם של אנשים עם מוגבלות בתפקידי מפתח

בניהול ובהובלת המרכז, הישענות על פורום פעילים לקידום נושאים ופעילויות בתוך המרכז ומחוצה לו ועל ידי עמיתים בעלי מוגבלות המשמשים כיועצים וכשותפים.

למה לנו מרכזים לחיים עצמאיים?

בישראל ובעולם קיימות מסגרות מסוגים שונים לשירותם של אנשים עם מוגבלות, החל ממועדוני פנאי, שירותי ייעוץ (בתשלום, בחינם או של שירותי משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים), קבוצות ברשתות חברתיות, ועוד. המרכז לחיים עצמאיים מביא עימו שני ערכים מוספים למרכזים הקיימים:

□ **הובלת המרכז על ידי אנשים עם מוגבלות:** לא רק שהמרכז מיועד לאנשים עם מוגבלות, אלא הוא גם מנוהל על ידי אנשים עם מוגבלות, ובכך מביא ערך מוסף שלא תמיד קיים בשירותים אחרים. ניהולו של המרכז על ידי אנשים עם מוגבלות הוא מאפיין מובנה בשיטת ההפעלה של המרכזים. המרכז מציג לאדם עם המוגבלות מודל של מסוגלות ועמיתים שווים ערך לחוות חוויות משותפות, לקיים עשייה משותפת ולהתייעצויות.

□ **קידום חיים עצמאיים:** כל פעילויות המרכזים הן פועל יוצא של השאיפה לקידום חיים עצמאיים. המרכזים לחיים עצמאיים מספקים לאנשים מיומנויות, ידע ומשאבים המעצימים אותם נוכח הקשיים והסטיגמות הקשורים במוגבלות ובהתייחסות החברה למוגבלות, כדי שיוכלו לשאוף ולפעול למימוש הפוטנציאל האנושי המלא שלהם.

למרכזים לחיים עצמאיים, אם כן, ערך מוסף בשלושה מעגלים:

ברמת הקהילה/היישוב:

המרכז לחיים עצמאיים הוא הזדמנות לקהילה לקדם חברה מכילה ומגוונת יותר, שהיא חברה חזקה, סולידרית וטובה יותר. חשיבותה של רמה זו באה לידי ביטוי במחקרים המוכיחים, שקהילות המטפחות קשרים בין אנשים עם מוגבלות לבין אנשים אחרים בסביבתם, מבטאות בכך את ההערכה לגיוון (diversity) בחברה.

ברמת קבוצת השווים:

המרכז משמש פלטפורמה להיכרות, לגיבוש פורום פעילים וקבוצת מנהיגות ולקידום נושאים שעל סדר יומה של הקבוצה (לפירוט ראו בהמשך [תחום ליבה](#) 'שינוי חברתי').

ברמת הפרט:

האדם עם המוגבלות רוכש כלים ומיומנויות לחיים עצמאיים, מחזק את הביטחון העצמי שלו, נעזר בייעוץ מעמיתים, רוכש חברים, ועוד.

ערכים מוספיים ייחודיים של המרכזים לחיים עצמאיים

המרכז לחיים עצמאיים מציע ערכים מוספיים המייחדים אותו על פני שירותים אחרים לאנשים עם מוגבלות:

יותר ממועדון פנאי קהילתי-חברתי

בישראל קיימים מגוון מועדונים חברתיים ומועדוני פנאי לאנשים עם מוגבלויות שונות. ישנם מועדונים אשר פונים לאנשים עם מוגבלות מסוג מסוים (פיזית, שכלית-התפתחותית ואחרות), בעוד שאחרים נותנים מענה רב-נכתי. מועדוני פנאי הם מקומות בילוי המאפשרים מפגש חברתי בשעות אחר הצהריים והערב. בשונה ממועדונים אלה, המרכזים לחיים עצמאיים אינם רק מילוי של צורך חברתי או בילוי, אלא פועלים להעצמתם של אנשים עם מוגבלות וחיזוק כישוריהם למימוש יכולותיהם האישיות (ראו הרחבה בשער השני: ['פנאי שהוא לא רק פנאי'](#)).

יותר משירות ייעוץ לאדם עם מוגבלות

בישראל קיימים מספר שירותים של ייעוץ לאנשים עם מוגבלות. חלקם שירותים בתשלום המוצעים על ידי חברות פרטיות (דוגמת חברת לבנת פורן) וחלקם שירותים ללא עלות (כגון שירות ["יד מכוננת"](#) של הביטוח הלאומי).

בשונה משירותים אלה, הניתנים על ידי אנשי מקצוע, הגורם המייעץ במרכז לחיים עצמאיים הוא אדם עם מוגבלות בעצמו, אשר פועל וחי בקהילה*. האדם המייעץ מהווה דוגמה ומודל למימוש ועצמאות, ויכול ליעץ בגובה העיניים, מתוך הבנה אישית של האתגרים והתהליכים.

המרכז לחיים עצמאיים אינו 'עמותה למען נכים', עמותות למען אנשים עם מוגבלות מנוהלות לרוב על ידי אנשים ללא מוגבלות (לעיתים קרוביהם או הוריהם של אנשים עם מוגבלות) ופועלות **למען** אנשים עם מוגבלות. בשונה מכך, המרכזים לחיים עצמאיים מנוהלים על ידי אנשים עם מוגבלות והם אלה המתווים את הדרך והתכנים.

בשונה מעמותות 'למען', הניהול וההפעלה של המרכזים לחיים עצמאיים על ידי אנשים עם מוגבלות נעשים ברוח הסיסמה והרעיון: **שום דבר עלינו בלעדינו!** (Nothing about us without us).

* שירותי הייעוץ במרכזים לחיים עצמאיים ניתנים מיועצים עמיתים שלרוב **אינם** אנשי מקצוע, ואינם מוצעים בכל תחום, אלא בהתאם לאפשרויות בכל מרכז.

שום דבר עלינו בלעדינו!

"שום דבר עלינו בלעדינו!" היא סיסמה המשמשת נקודת חיבור בין תנועות לזכויות אנשים עם מוגבלות ברחבי העולם. הסיסמה מבטאת את הרעיון, שמדיניות צריכה להיקבע תוך השתתפות ישירה של חברי הקבוצה המושפעים ממנה. זוהי תפיסה הדוגלת בכך שיש לתת לאנשים עם מוגבלות להחליט, לקבוע ולהשפיע בכל דבר הנוגע להם, כולל החלטות בנוגע לחייהם האישיים.

הביטוי באנגלית נכנס לשימוש על ידי אקטיביסטים עם מוגבלות במהלך שנות ה-90 (של המאה הקודמת). עם השנים הפכה הסיסמה לשכיחה גם במאבקים של קבוצות אינטרס נוספות, מלבד אנשים עם מוגבלות, שכן היא רלוונטית לקביעת מדיניות הנוגעת לקבוצות מודרות שונות (כגון בנושאי עוני, מיעוטים, נשים), שלעיתים נעדרות הזדמנויות פוליטיות, חברתיות וכלכליות.

מיפוי צרכים ומענה לצרכים כעוגן להפעלת המרכז לחיים עצמאיים

אחת ההשלכות המרכזיות של פעילות ברוח הסיסמה "שום דבר עלינו בלעדיו" היא, כי הפעילויות במרכז נעשות על בסיס הצרכים שהפעילים מבטאים. לפיכך, מיפוי הצרכים ומענה להם הוא עוגן אשר בא לידי ביטוי בתחומי הליבה השונים, כאשר הפעילים הם אלה הקובעים מהם הנושאים המעניינים אותם לקידום שינוי חברתי, הכשרות לחיים עצמאיים מותאמות לצרכים ולרצונות וכן הלאה.

הצוות המנהל של המרכז יכול וצריך להביא רעיונות משלו לפעילויות, אך אלו צריכים להיות מחוברים לצרכים שזוהו על ידי הפעילים. יש לתקף רעיונות אלה ולוודא את התאמתם לצרכים האוטנטיים.

מיפוי צרכים במרכזים יכול להתבצע במגוון אופנים, כאשר המשותף להם הוא הרצון להבין את צרכיהם ורצונותיהם של הפעילים במרכז או של כלל ציבור האנשים עם מוגבלות ביישוב. איסוף הצרכים והבנתם יכולים להיעשות באמצעות:

- דיונים פתוחים בפורום הפעילים.
- שיחות לא פורמליות עם פעילים ואנשים המגיעים לקבלת שירותים במרכז.
- שיחות עם מנהלים עמיתים של שירותים לאנשים עם מוגבלות.
- סקר צרכים עירוני (שאלון כמותי).
- קבוצות מיקוד (שיחה מובנית עם קבוצה קטנה של אנשים עם מוגבלות במטרה לזהות ולהבין צרכים בלתי מסופקים).
- ייעוץ עמיתים (במסגרת הייעוץ עולים צרכים שונים).

שונות ודמיון בין המרכזים לחיים עצמאיים

פועל יוצא של עקרון החיבור לצרכים מקומיים הוא קיומה של **גמישות**, המאפשרת שונות בין המרכזים. כל מרכז יכול לבחור ולכוון פעילויות על פי הצרכים של קבוצה מקומית אחרת. גמישות זו מתבטאת הן בתמהיל תחומי הליבה והן בפעילויות עצמן. למשל, בחלק מהמרכזים ייעוץ עמיתים הוא לב העשייה, בעוד שבאחרים פעולות לשינוי חברתי מקבלות דגש מיוחד; במרכזים מסוימים עשויים להתרכז בהכשרות לחיים עצמאיים ממוקדות בפעילות גופנית בעוד שבאחרים יבחרו לקיים הכשרות ממוקדות תעסוקה והשתלבות בעולם העבודה.

הגמישות בפעילות המרכזים מקבלת משנה תוקף במקומות שבהם קיימות קבוצות אוכלוסייה ייחודיות. חלק מהמרכזים נותנים שירות לקבוצות ולמגזרים מובחנים או ייחודיים, למשל: המרכז בחיפה נותן שירות לקבוצה גדולה של עולים מחבר העמים; המרכז בבאר שבע פונה גם לקהל המתגורר בפזורה הבדווית; המרכז בגליל העליון נותן מענה גם לאוכלוסיית הדרוזים בגולן והמרכז בבני ברק נותן מענה לאוכלוסייה חרדית.

חשוב לזכור, כי על אף הגמישות בתכנים ובפעילות, הגורם המאחד והמשמעותי הוא הבסיס לקיומם של המרכזים לחיים עצמאיים: היותם מרכזים למען אנשים עם מוגבלות, המנוהלים על ידי אנשים עם מוגבלות, במטרה לקדם חיים עצמאיים בקהילה.

מעבר למהות המשותפת, חשוב לעודד גם קשר מקצועי בין הנהלות המרכזים לחיים עצמאיים, אשר יקדם שיתוף פעולה, התייעצות ולמידה הדדית ביניהם. קשר כזה יכול להתקיים בערוצים פורמליים (כמו ועדת היגוי ארצית) או בלתי פורמליים (כמו קבוצת ווטסאפ של מנהלי המרכזים).

שער שני

תחומי הליבה

מה השרותים שמציע מרכז לחיים עצמאיים?

תחומי הליבה בפעילות המרכזים לחיים עצמאיים

המרכזים לחיים עצמאיים הם שירות שניתן במסגרת מחלקת הרווחה ברשות המקומית, הם מהווים חלק מרצף השירותים לאנשים עם מוגבלות ברשות ומשתלבים במכלול השירותים הניתנים לאנשים עם מוגבלות ביישוב/ברשות.

המרכזים פועלים בכמה 'זרועות' השלובות זו בזו ומשפיעות זו על זו. שלושת תחומי הליבה המרכזיים הם: ייעוץ עמיתים, הכשרות לחיים עצמאיים ושינוי חברתי.¹ המשקל השונה שמקבל כל תחום ליבה משתנה ממרכז למרכז, על פי הצרכים המקומיים ואופי האוכלוסייה (ראו הרחבה ב'[מיפוי צרכים](#)'). עם זאת, חשוב שכל שלושת תחומי הליבה יקבלו התייחסות כלשהי בכל אחד מהמרכזים.

ייעוץ עמיתים

ייעוץ עמיתים הוא שירות ליבה של המרכז לחיים עצמאיים, שבמסגרתו אנשים עם מוגבלות, שיש להם ניסיון חיים, מקבלים לפגישות אנשים עם מוגבלות שיש להם שאלה, צורך במידע, רצון לתמיכה או להכוונה.



המידע והייעוץ ניתנים ללא עלות בנושאים, כגון: מיצוי זכויות והפניה לשירותים, העסקת מטפלים, מלווים ומקריאים, ניהול חיי יום-יום, ועוד. טווח הייעוץ רחב ויכול לנוע מסיוע באיתור ובמילוי טפסים, דרך ליווי בתהליכי מיצוי זכויות ועד לתמיכה אישית במצוקות אישיות.

חשוב לזכור כי:

- שירותי הייעוץ במרכזים לחיים עצמאיים ניתנים מיועצים עמיתים, שלרוב אינם אנשי מקצוע.
 - השירותים אינם מוצעים בכל תחום אלא בהתאם לאפשרויות בכל מרכז.
- קיימים מספר ערוצים המציעים כיום ייעוץ לאדם עם מוגבלות בישראל, חלקם שירותים בתשלום, גורמים ציבוריים (רשויות הרווחה) או בלתי פורמליים (בפרט קבוצות ברשתות החברתיות). הייחוד והערך המוסף של ייעוץ עמיתים הוא בכך, שלרוב הייעוץ ניתן על ידי עמית החי בעצמו עם מוגבלות, עובדה המפחיתה מחסומים ומייצרת קרבה והבנה, ובמקביל היועץ מציג בפני הנמען מודל של הצלחה והתמודדות. בהתאם לצורך יקיים המרכז לחיים עצמאיים הכשרה פנימית למתנדבים המתעתדים לשמש כיועצי עמיתים.

מטרות הייעוץ

- להנגיש לאנשים עם מוגבלות מידע ולהכיר להם כלים ודרכים להשגת מידע נוסף.
- לסייע במיצוי זכויות.
- להוות 'אוזן קשבת' של עמית עם מוגבלות, אשר ניתן לשתפו בקשיים רגשיים ואישיים ולקבל ממנו תמיכה והכוונה.

¹ עד שנת 2018, עם המעבר לשלב ההטמעה של התוכנית במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, היה קיים תחום ליבה רביעי: אביזרי עזר וטכנולוגיה מסייעת. הרחבה על נושא זה ראו בשער ברביעי, בפרק: 'אביזרי עזר וטכנולוגיה מסייעת'.

- להציג מודל של עמית, המקיים חיים עצמאיים ומתמודד עם המוגבלות, כגורם מעודד ומתמרץ להתמודדות אישית.

מודל הייעוץ

כפי שהוזכר, קיימת שונות בתהליכי ייעוץ העמיתים במרכזים לחיים עצמאיים. חלק ממפגשי הייעוץ נוגע באיתור פתרון קונקרטי/טכני, חלקם בעלי אופי רגשי יותר וחלקם עוסק בנושאים אחרים. בהתאם, הייעוץ עשוי להסתכם במפגש אחד או לכלול סדרה של מפגשים. יחד עם שונות זו, המבנה הכללי של הייעוץ לרוב בנוי משלושה שלבים:



דגשים לייעוץ

- הייעוץ אינו טיפול פסיכולוגי. אדם שזוהה אצלו קושי רגשי או מצב דחק משמעותי – יומלץ לו לפנות לקבלת טיפול מקצועי.
- שירות ייעוץ העמיתים אינו כולל ייעוץ משפטי בתביעות נגד המוסד לביטוח לאומי.
- ההמלצה היא לקיים את המפגשים בחדרים שהוקצו לכך על ידי המרכז לחיים עצמאיים (בעיר גדולה יש לשקול אפשרות לקיים מפגשים במספר מיקומים נגישים ברחבי העיר). במקרים חריגים ניתן לקיים ביקורי בית. במקרים שבהם הוחלט להיפגש במקום חיצוני, כמו בית קפה, מומלץ לסכם מראש על חלוקת התשלום (הייעוץ והנועץ משלמים כל אחד על עצמו).
- שיתוף בסיפור האישי של היועץ צריך להיות מותאם לנועץ ולצרכיו ועליו להיות ממוקד במסר. הסיפור האישי מיועד לצורכי ביסוס אמון וקרבה או לשם חידוד המסר או מתן דוגמה אישית. חשוב להתאים את מידת

החשיפה של הסיפור האישי לשלב שבו נמצא האדם הנועץ. אם הנועץ נמצא בתחילת הדרך של המוגבלות, החשיפה לרוב תהיה מתונה יותר כדי לא לייצר רתיעה וחששות.

יש לשקול, בהתאם למקרה ולאפשרויות, התאמה בין היועץ לבין הנועץ גם על בסיס המגבלה. □

מיהו היועץ העמית?

היועץ הוא אדם עם מוגבלות, שיש לו תפיסת זהות חיובית ביחס למוגבלותו והוא בעל מסוגלות לתקשר אותה החוצה, גם כאשר תהליכי הייעוץ מעמיתים אותו עם חוויות אישיות. ראוי כי תפיסת המוגבלות אצל היועץ תהיה מופנמת ושהוא מכיר, מבין ויודע מה המקום של המוגבלות בחייו ויודע לנהל את עובדת היותו אדם עם מוגבלות, כך שזו כבר אינה סוגיה מעיקה עבורו.

היועץ הוא אדם בעל ניסיון חיים בהתמודדות עם המגבלה ובקיום חיים עצמאיים בקהילה.

חשוב שהיועץ יהיה אדם בעל מיומנויות תקשורת בין-אישית גבוהות, יכולת הכלה והקשבה, רגישות ויכולת לזהות מצבי דחק אצלו ואצל אחרים.

היועצים העמיתים הם מתנדבים, מפעילי המרכז לחיים עצמאיים. לעיתים היועצים הם מנהל המרכז או הרכז.

הכשרות ליועצי עמיתים

בבניית ההכשרה ליועצי עמיתים, מומלץ לכלול התייחסות לתכנים הבאים:

□ תפיסת תפקיד היועץ

- הגדרת הייעוץ וגבולות הייעוץ: אבחנה בין יועץ למטפל.
- המעבר מאדם המתמודד עם מוגבלות ליועץ לאנשים אחרים.
- העצמה אישית.

□ תפיסות ותיאוריות העומדות בבסיס הייעוץ

- מודלים של התייחסות למוגבלות: רפואי, חברתי, אנושי, טרגדיה אישית, אפירמטיבי.
- זהות של אדם עם מוגבלות: התייחסות למוגבלויות שונות, לסטיגמה ולדעות קדומות.
- גישת הכוחות.
- מעגל השינוי.

□ מודל הייעוץ במרכז לחיים עצמאיים ותרגולו

- היכרות עם הנועץ.
- בניית תוכנית פעולה.
- הדרכה והכוונה ביישום התוכנית.

□ מיומנויות וכלים לעבודת הייעוץ

- תקשורת בין-אישית.
- מיומנויות ייעוץ בסיסיות.

- אתיקה בתפקיד הייעוץ.
- שמירת סודיות.
- מבוא לזכויות ולשירותים
- זכויות ושירותים לאנשים עם מוגבלות בישראל (ידע בסיסי).
- היכרות עם מקורות מידע וחיפוש בהם.

דוגמאות וסיפורי הצלחה

סיפורה של נדיה מכפר מנדא

נדיה (שם בדוי), אישה צעירה עם מוגבלות, הייתה בשנות ה-20 המאוחרות כאשר הגיעה למרכז לחיים עצמאיים בסחנין. בעקבות המוגבלות, נדיה התקשתה להתמיד לאורך זמן בהשתתפות בפעילויות. כאשר הגיעה לפעילויות במרכז הייתה מסוגרת ומיעטה ליטול בהן חלק פעיל.

נדיה השתתפה בהכשרות לחיים עצמאיים, שהתקיימו במרכז, אשר פיתחו וחיזקו אצלה מגוון מיומנויות, כגון שפות (עברית ואנגלית) ומחשבים. במקביל להשתתפותה בהכשרות, יועצת העמיתים תמכה בנדיה ודרבנה אותה להתמיד בהגעה למפגשי ההכשרות: היועצת התקשרה לנדיה לקראת מפגשים כדי לעודד את הגעתה, ובמפגשים ביניהן התבטאה באופן חיובי ומעודד לגבי השתתפותה של נדיה בהכשרות ותרומתן. בנוסף לכך, היועצת סייעה לנדיה בתקשורת מול הוריה, אשר בתחילה התקשו לקבל את הפעילות וההתניידות העצמאית של בתם. נדיה והיועצת דנו ביניהן בנושא ואף ערכו סימולציה מקדימה לשיחתה של נדיה עם הוריה, במטרה להכינה היטב למפגש עם ההורים.

במקביל, היועצת סייעה לנדיה להגיש בקשה למוסד לביטוח לאומי לקבלת סיוע בלימודים. נדיה השלימה את לימודיה לקבלת תעודת בגרות ולאחר מכן למדה תואר ראשון במכללה האקדמית גליל מערבי. כיום, נדיה השתלבה בשוק העבודה וגם מעבירה הרצאות, שבהן היא משתפת את הקהל בסיפור חייה ובהצלחתה. התמיכה שנדיה קיבלה במסגרת ייעוץ העמיתים הייתה משמעותית להצלחתה, הן במובן של סיוע ממשי להשגת מלגת לימודים והן בהיבטים חברתיים ורגשיים.

הכשרות לחיים עצמאיים

המרכזים לחיים עצמאיים מקיימים מגוון פעילויות וסדנאות הכשרה לקיום חיים עצמאיים. תוכני ההכשרות נקבעים על ידי צוות המרכז יחד עם נציגי אנשים עם מוגבלות, הפעילים במקום.



ההכשרות המוצעות עשויות להיות חד-פעמיות, סדרת מפגשים, או מעין 'חוג' קבוע הנפגש בתדירות שבועית או אחרת.

□ **דוגמאות להכשרות חד-פעמיות:** סדנת בישול, הרצאה בנושא ניהול תקציב, מפגש העשרה לקשר זוגי, טיולים וסיורים.

□ **דוגמאות לסדרות מפגשים:** שימוש במחשב, סדנת עזרה ראשונה, קורס בישול.

□ **דוגמאות ל'חוג' קבוע:** קבוצת תיאטרון, אומנויות פלסטיות, קבוצות ספורט ואורח חיים בריא, אולפן לעברית.

הניסיון המצטבר לימד, כי אנשים עם מוגבלות המגיעים למרכזים לחיים עצמאיים נשארים פעילים לאורך זמן, גם אם הגיעו לשם רכישת כלים ממוקדת. בהתאם לכך, יש לארגן את תוכני ההכשרות לחיים עצמאיים: לא לחזור על אותה הכשרה מספר פעמים, אלא להעדיף הכשרות מתמשכות ומתפתחות. לדוגמה, במקום הרצאה חודשית קבועה בנושא מבוא להתנהלות כלכלית, עדיף לקיים סדרת הרצאות בנושא, שבהן התוכן מועבר בצורה מתמשכת.

מטרות ההכשרות

□ **קידום חיים עצמאיים של אנשים עם מוגבלות:** הן דרך חיזוק הביטחון ותחושת המסוגלות האישית והן באמצעות הקניית ידע, חיזוק יכולות ומיומנויות אישיות והיכרות עם כלים המאפשרים חיים עצמאיים (כולל אביזרי עזר טכנולוגיים).

□ **עידוד יציאה מהבית:** להשתתפות בפעילות עצמה וגם מתוך הבנה, כי היציאה מהבית היא צעד לקראת השתלבויות נוספות בקהילה הכללית.

□ **היכרות בין-אישית עם אנשים עם מוגבלות זהה/שונה:** להיכרות ערך מוסף חברתי, חשיפה למגוון דרכי התמודדות של אנשים אחרים עם מוגבלות וגם דרישה לסבלנות וסובלנות לדומה ולשונה ממני.

□ **חשיפה למודלים שונים של חיים עצמאיים:** מתוך הבנה כי אין 'דרך אחת נכונה' לקיים חיים עצמאיים, המפגש הבלתי אמצעי עם משתתפים שונים במרכז מציג בפני האדם עם המוגבלות מאגר של פתרונות ודרכי התמודדות.

דגשים ועקרונות העבודה

□ חשוב להקשיב לצרכים של האנשים ולהתאים להם את הפעילות.

□ מעורבות הפעילים בתכנון ובארגון פעילויות המרכז רצויה מאוד.

□ מומלץ לקיים מפגש מבוא לתיאום ציפיות.

□ מומלץ לשלב במקומות הרלוונטיים חשיפה לכלים תומכים, לטכנולוגיה מסייעת ולאביזרי עזר. בכל מקרה, רצוי, בפרט בהכשרות חדשות, שההכשרה תיבנה בשיתוף מנהל המרכז או עובד סוציאלי של

מחלקת הרווחה ברשות המקומית. זאת, כדי להתאים את התכנים וההעברה לאנשים עם מוגבלות מסוגים שונים הצפויים להשתתף.

- הנגשה תינתן לכל סוגי המוגבלויות, על פי דרישה וצרכי המשתתפים.
- פרסום ושיווק הפעילויות בערוצים רלוונטיים (ראו הרחבה בפרק '[שיווק ופרסום](#)'). דוגמה לניוזלטר מוצגת בנספח ה').
- שמירה על העיקרון '**פנאי שהוא לא רק פנאי**'.

פנאי שהוא לא רק פנאי - סוגיית פעילויות הפנאי

פעילויות פנאי הן צורך משמעותי שעולה לרוב כאשר מבצעים מיפוי צרכים. הצורך הזה משמעותי בקבוצות מסוימות של אנשים עם מוגבלות, אשר מחד גיסא, זקוקים להנגשות מתאימות ומאידיך גיסא, עשויים להימנע לעיתים מהשתתפות בפעילויות נפרדות.

עם זאת, המרכזים לחיים עצמאיים אינם מועדון פנאי. לפיכך, קיים מתח בין הרצון לאפשר מענה מיטבי לצורך לבין שמירה על מטרות המרכז.

איזון בין המענה לצורך לבין מטרות המרכז מתאפשר על ידי פעילות על פי העיקרון 'פנאי שהוא לא רק פנאי'. המשמעות היא, שכל פעילויות המרכז מגלמות בתוכן גם ערך מוסף של קידום חיים עצמאיים.

דוגמה טובה לכך היא קבוצות התיאטרון הפועלות במרכזים שונים. ההשתתפות בפעילות היא חווייתית ומהנה עבור המשתתף, יש לה ערכים מוספים משמעותיים של חיזוק הביטחון העצמי, יכולת עמידה והתבטאות מול קהל, יציאה מהבית, השתלבות בקבוצה, ועוד. אדם עם מוגבלות, המתקשה לבטא את צרכיו ורצונותיו, עשוי בקבוצה כזו לקבל את הכלים והביטחון לבטא עצמו באופן ברור יותר גם בחייו האישיים ולקדם בכך את עצמאותו.

דוגמאות וסיפורי הצלחה

'עולים לבמה' – המרחב לחיים עצמאיים בגליל

'עולים לבמה' הוא התיאטרון של 'המרחב לחיים עצמאיים בגליל', שהחל פעילותו ב-2017. זוהי קבוצת תיאטרון משותפת של סטודנטים לחינוך ולעבודה סוציאלית שנה ג' מהמכללה האקדמית תל חי, עם אנשים עם מוגבלות פיזית וחושית מהמרחב. את הפעילות הוביל איש התיאטרון עמיעד קלושינר.



במהלך השנה בחנו בקבוצה את גבולות הנגישות בחברה וביחד מתחו ביקורת על המקומות הלא מונגשים. באמצעות הומור, תסכול וקשת רחבה של רגשות נוספים, הועבר המסר שלא ה'חריג' הוא המוגבל אלא החברה, המדירה אותו מהנורמה, וזוהי המוגבלות האמיתית. בכל שנה, חברי הקבוצה מעלים על נס את ערכי היסוד של שוויון וכבוד האדם.



מתוך מופע הסיום של 'עולים לבמה', יולי 2017

הקבוצה עבדה על מופע, שמטרתו הייתה הגברת המודעות לחייהם של אנשים עם מוגבלות. המופע הציג מצבים ודילמות מחיי היום-יום ואפשר דיאלוג והשתתפות של הקהל.

סיום השנה צוין במופע, שהיווה פסגה עבור חברי התיאטרון והתקיים בשבוע הלימודים האחרון של הסטודנטים. כמו בכל הופעה, גם במופע סיום זה הייתה הפתעה כאשר אחת מחברות הקבוצה שיתפה את הקהל בחסמים החברתיים שנתקלה בהם ועל כך שהוגדרה כ"לא ברת-שיקים", והנה כיום היא עולה לבמה כשחקנית.

ראשיתה של הקבוצה בזרות כמעט מוחלטת בין החברים. עם הזמן, הקבוצה הפכה להיות מעגל שנותן כוח גם לקהילה וגם לכל אדם שלוקח בה חלק. מעבר למשמעות הקהילתית שהקבוצה מייצגת, ניתנה לכל משתתף ההזדמנות לעבור תהליך אישי, בין אם זה אדם עם מוגבלות שהגיע דרך המרכז לחיים עצמאיים ובין אם אלו סטודנטים שהשתתפו בפעילות. אחת הסטודנטיות, מהחוג לעבודה סוציאלית, נתנה ביטוי לחוויה שעברה ואמרה: "השנה הזאת גרמה לי לבדוק את החריגות שלי בתוך עצמי".

קבוצת 'עולים לבמה' נמצאת היום בשנתה הרביעית. כמו בשנות הפעילות הקודמות, הקבוצה הגבירה את רמת המודעות החברתית באזור כלפי שיתופי פעולה בין אנשים עם וללא מוגבלות.

זוהי דוגמה אחת מיני רבות לכך, שפעילויות המרכזים לחיים עצמאיים יכולות לקדם עקרונות אחדים במקביל: מסוגלות אישית לחיים עצמאיים ושינוי חברתי.

ערב נשים במרכז לחיים עצמאיים בתל אביב

ערב הנשים התקיים בינואר 2017 ביוזמת המרכז לחיים עצמאיים בתל אביב ושילב פתיחות, הנאה, העצמה אישית וחיזוק העצמאות.

בערב נכחו 18 נשים עם מוגבלויות מסוגים שונים.

בפתיחת הערב התבצע 'מינגלינג' עם כיבוד קל ובמהלכו יכלו המשתתפות להצטלם לצילומי פורטרט על ידי צלמת מקצועית (לשימוש ברשתות חברתיות, באתרי הכרויות וכדומה).

בהמשך הערב התקיים פאנל של נשים עם מוגבלויות אשר שיתפו מניסיון האישי.

לאחר מכן התקיימו הרצאות של מאפרת וסטייליסטית, שכל אחת דיברה על מודל היופי, על קבלה עצמית ועל הדרכים שבהן הנשים יכולות לתת ביטוי למי שהן עצמן. מסר חשוב שהודגש במהלך הערב כולו היה, שכל אישה יפה כמו שהיא, יכולה להתגאות ולהרגיש טוב עם עצמה.

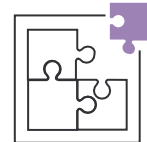
לסיום המפגש התקיימה סדנת מיניות, שנגעה בתכנים של אינטימיות ומיניות. סדנה זו השאירה חותם עז בקרב המשתתפות, אשר חשו שנוצר שיח פתוח, "מעז" ומכיל.



ערב הנשים אפשר למשתתפות להיות שותפות לחוויה נשית מעצימה, שבה פגשו עמיתות ושותפות לדרך, לדילמות, לאתגרים שהן כולן חולקות יחדיו. הנשים שהגיעו לשתף מניסיון ונשות המקצוע שבאו לחלוק מהידע המקצועי שלהן, הצליחו לעשות זאת בצורה שגרמה למשתתפות להזדהות עם הנאמר, וכתוצאה מכך נוצר שיח משתף וללא מחיצות.

שינוי חברתי

תחום השינוי החברתי מתייחס לפעילויות של המרכז לחיים עצמאיים שמטרתן לייצר שינוי לטובת אנשים עם מוגבלות, לרוב במסגרת הרשות המקומית.



הפעילויות לשינוי החברתי הן למעשה אחת מאבני הדרך הראשונות שהובילו להתפתחות המרכזים לחיים עצמאיים בישראל (ראו בפרק 'רקע היסטורי - התנועה לחיים עצמאיים

[והתפתחות המרכזים לחיים עצמאיים בישראל](#)), והוא מהווה עוגן למהות קיומם של

המרכזים. זאת, מתוך תפיסה, כי מטרת המרכזים היא יותר מאשר לפעול ברמת הפרט ולעודדו למיצוי זכויות ולרכישת כלים ומיומנויות, אלא גם לעודד את חברי המרכז להיות אנשים משפיעים בקהילה.

מחשבה מרכזית מאחורי תחום ליבה זה היא, שאם אנשים עם מוגבלות יקבלו במרכז כלים ומיומנויות לחיים עצמאיים, אבל בקהילה, שבה הם חיים, ייתקלו בקשיים, כמו חוסר הנגשה או דיבור לא נאות, היישום של החיים העצמאיים יישאר תיאורטי בלבד. יתרה מכך, אדם עם מוגבלות הפועל לשינוי חברתי הוא אדם תומך ומשפיע, ולא רק אדם נתמך או נזקק, ובכך יש יישום ישיר של רעיון החיים העצמאיים.

תחומים נפוצים של שינוי חברתי שבהם עסקו המרכזים: העלאת המודעות, הפחתת מחסום הבושה והנגשה. בחירת התחומים ואופן הפעילות תלוי בצרכים וברצונות של כל מרכז ומרכז.

מטרות התחום

- שיפור הנגישות של תשתיות, אתרים ושירותים ברשות המקומית (ציבוריים או פרטיים), כך שיאפשרו חיים עצמאיים לאנשים עם מוגבלות במרחב הקהילתי.
- העלאת המודעות והפחתת מחסומי הבושה כדי לחזק את יכולתו של האדם עם מוגבלות להיות חיים עצמאיים.
- יצירת קבוצת השפעה מובילה של אנשים עם מוגבלות במרחב הקהילתי.
- חיזוק תחושת המסוגלות האישית בקרב פעילים שלוקחים חלק בעשייה החברתית.

דגשים ועקרונות העבודה

הפעולה בתחום השינוי החברתי משתנה מרשות לרשות, כאשר הכוונה היא, שהמנהלים והרכזים יפעלו יחד עם קבוצת הפעילים במרכז לחיים עצמאיים, יגדירו נושאים לשינוי חברתי ויפעלו לקידומם.

להלן מוצע רצף עבודה עקרוני:

1. איתור וגיוס אנשים עם מוגבלות כפעילים במרכז.
2. העלאת רעיונות לנושאים לפעילות חברתית. שלב זה יכול להתבצע באמצעות דיון פתוח/סיעור מוחות, שולחנות עגולים, רעיונות של הנהלת המרכז לחיים עצמאיים.
3. בחירת נושאים לקידום.
4. הקמת צוותי עבודה בתוך קבוצת הפעילים.
5. מפגשים תדירים של צוותי העבודה ו'יציאה לשטח' לקידום הנושאים הנבחרים.

דוגמאות וסיפורי הצלחה

נגישות במערכת הבריאות, חיפה 2019

צוות של שמונה משתתפים מבין פעילי המרכז, אשר פעיל מאז חודש פברואר 2019 בנושא נגישות השירות במערכת הבריאות, בחר לקדם שני נושאים:

1. **השפעה על תקנות נגישות השירות במערכת הבריאות:** חברי הצוות ידעו, כי התקנות נמצאות בשלבי כתיבה על ידי עו"ד יהודה מירון, האחראי על הרגולציה במשרד הבריאות. חברי הצוות יצרו קשר עם עו"ד מירון במטרה להבין מה הסטטוס שבו מצויה כתיבת התקנות וכיצד יוכלו להשפיע על התקנות עצמן. התוצאה היא סדרה של חמישה-שישה מפגשים שבהם חברים מהקבוצה נפגשים עם עו"ד מירון. כל מפגש נוגע בתחום מוגבלות שונה ואילו מגיעות קבוצות של אנשים רלוונטיים. במפגשים אלה המשתתפים מספקים מידע על צרכיהם ואילווציהם, לצורך כתיבת התקנות.
2. **מפגשי דיאלוג והסברה עם עובדי המרכזים הרפואיים:** הפעילים יצרו קשר עם מרכזים רפואיים שונים בהצעה לקיים מפגשי דיאלוג והסברה עם העובדים. בחודש יולי 2019 התקיים המפגש הראשון עם פקידות קבלה במרכז הרפואי 'בני ציון'. המפגש, שהונחה על ידי הפעילים, נפתח בסרטון שהופק בשיתוף דוברות העירייה, אשר ממחיש דוגמאות לשירות (ובפרט לשירות לקוי) לאנשים עם מוגבלות מסוגים שונים. בהמשך התקיים דיון פתוח בנושא נגישות בשירות והתנסות חווייתית.

הנגשת אולמות שמחה: בני ברק 2018-2019

המכתב הופץ לבעלי עסקים בעיר בני ברק:

בס"ד

מחלקת רישוי עסקים

האגף לשידורים חברתיים

כ"ה אייר, תשע"ט
30.5.2019

הודעה וקריאה לקידום דרישות הנגישות בבתי עסק, לפי 'חוק השוויון לאנשים עם מוגבלות' ו'חוק רישוי עסקים'

ביוזמה חרובה ובזכות, על שיתוף פעולה בין האגף לשידורים חברתיים ובין 'המחלקה לרישוי עסקים, במסגרת תכנית 'קהילה נגישה', ובעקבות עדכוני חקיקה לחוק רישוי עסקים התשכ"ח (תיקון 34), שבחלקם נכנסו לתוקף כבר החל מ- 1.4.2019, כ"ה באדר ב' התשע"ט.

*
אנו קוראים בזאת לבעלי העסקים הטעונים ברישוי, ובדגש על אולמות השמחות - ומבקשים להפנות תשומת לב ועדיפות מיוחדת, להסדרת דרישות הנגישות החלים עליהם. זאת, במקביל לשאר ההליכים בהם הם מצויים, להוצאת או חידוש הרישוי.

לשם כך, יש להתקשר עם בעלי מקצוע בעלי ההסמכה הרלוונטית כ"מורשה נגישות מתר"ם" (מבנים חשתיים וסביבה), ו'מורשה נגישות השידור', להסדיר תחום זה באופן נכון וראוי ולהמציא את האישור למחלקתנו.

*
נזכיר, שדאגה לרווחתם של אנשים עם מוגבלות, עולה בקנה אחד עם אופייה המיוחד של עירנו הידועה לתהילה, כמשתתפת על דרך התורה וגמילות חסדים.

אי עמידה בדרישות החוקים הנ"ל, עלולה לגרום לנקיטת האמצעים המשפטיים, העומדים לרשות הגורמים הרלוונטיים לאכיפת חוקים אלו.

קהילה נגישה

"קהילה נגישה" - מהי?
פעילים - תושבי העיר ובעלי מוגבלות בעצמם, מתנדבים, המקדישים מזמנם לקידום שיט, במטרה לשפר איכות החיים.
מטרות "קהילה נגישה":

- פיתוח מודעות, חשיפה והסרת דעות קדומות.
- יצירת שיתוף פעולה בין אנשי מקצוע לבין פעילים בתהליכי קבלת החלטות בנושאי הנגישות הרלוונטיים, המשפיעים על חיי היום - יום שלהם.
- קידום נגישות פיזית, והתאמת מבנים על פי חוק הנגישות, בדגש על אולמות השמחה בבני ברק.
- הקצאה ייעודית משאבים לשילוב והתאמת השירותים והתעסוקה בקהילה.
- נגישות למידע אודות זכויות.

לפרטים ויצירת קשר:
חיה שלף
רכזת 'קהילה נגישה'
ע"מ קהילתית - 03-5776406
דוא"ל: kehila@bbm.org.il

קישורים למידע רלוונטי בנושא נגישות בבתי עסק:
חוק רישוי עסקים התשכ"ח - 1968 (ב"ל 34) תיקון 34 - סעיף 8 -
https://www.nevo.co.il/law_html/law01/p212m1_001.htm#Seif85

מידע משפטי, חוקים תקנות והוראות נ"ב:
<https://www.justice.gov.il/Units/NetzivutShivyon/MercazHameidaLenegishut/Hakik%20atNegishut/HukimTaknotUtkanim/Pages/default.aspx>

לומדה בנושא שירות לאנשים עם מוגבלות:
<http://content.justice.gov.il/Guides/Negishut/negishutCHAP1/stor.y.html>

הנגישות טובה לעסקים:
https://www.gov.il/he/departments/guides/accessibility_good_for_business

רשימת מרשי הנגישות:
<https://employment.molsa.gov.il/Employment/ProfessionalLicensure/AccessibilitySpecialists/Pages/AccessibilitySpecialists.aspx>

עדיה שחושבת שירת.

בעיר בני ברק, בה שיעור גבוה מאוד של אוכלוסייה חרדית, הצביעו הפעילים על צורך בקידום נושא ההנגשה בתחום של אולמות שמחות. קהילה זו, שבה יש משפחות גדולות ואירועים רבים, ההשתתפות בשמחות, המתקיימות בתדירות גבוהה, היא חלק משמעותי מחיי הקהילה. מי שמודר מאולמות השמחות, בשל ליקויי הנגשה, מורחק למעשה מחלק מהותי של הקהילה.

קבוצת הפעילים יצאה לאולמות שמחות שונים בעיר ומיפתה כשלים בהנגשה.

לאחר שלב המיפוי נפגשה קבוצת הפעילים עם הממונה על רישוי עסקים בעיר. בעקבות הפגישה הוציא הממונה על רישוי עסקים מכתב לבעלי האולמות ובו דרישה לפעול לקידום ההנגשה. בנוסף לכך, ניתנה התחייבות, כי לעסקים חדשים בתחום זה יוצבו דרישות הנגשה לצורך קבלת אישור לפתיחת אולם חדש.

שער שלישי

מרעיון למציאות

מה לקחת בחשבון?

תהליך הקמת מרכז לחיים עצמאיים

מרגע העלאתו של רעיון לפתיחת מרכז לחיים עצמאיים חדש ועד הפעלתו, יש לעבור מספר אבני דרך, שבמהלכם ייבדק הצורך על ידי מחלקת הרווחה ברשות המקומית והפיקוח המחוזי ותיבחן ההיתכנות להקמת המרכז. כמו כן, ייבדק גודל המרכז המבוקש (ראו נספח ב': [מסמך ההטמעה](#)). לאחר אישור עקרוני ובדיקת תקציב תוגש בקשה לקבלת סמל מסגרת וייעשו הצעדים הראשונים להקמתו.

להלן השלבים המרכזיים שיבוצעו על ידי הלשכה לשירותים חברתיים:

- איסוף ובחינת המידע הקיים ברשות המקומית על כמות אנשים עם מוגבלות/מקבלי קצבת נכות ביישוב.
- איסוף ומיפוי מידע: מיפוי התוכניות הקיימות ברשות המקומית בתחום אנשים עם מוגבלות, תוכניות המקדמות חיים עצמאיים, ארגונים ועמותות נכים הפועלים בתחומי הרשות.
- הבנת צרכים מקומיים - שימוש במתודולוגיות, כגון מפגש פעילים, סקר צרכים.
- ביקור בשני מרכזים קיימים והתרשמות מהפעילות הקיימת.
- שיתוף הפיקוח המחוזי בממצאים וקבלת 'אור ירוק' להגשת בקשה להקמת מרכז לחיים עצמאיים ברשות/במרחב.
- הגשת בקשה למשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים לאישור סמל מסגרת (ראו הרחבה ב'[מסמך ההטמעה](#)).

עם הגשת הבקשה להפעלה על ידי הרשות ולסמל מסגרת, ולקראת תחילת פעילות המרכז לחיים עצמאיים, מבצעים מספר תהליכים נוספים:

- הקמת ועדת היגוי לתוכנית, בהשתתפות: משרד הרווחה, נציגי העירייה, אנשים עם מוגבלות (ראו הרחבה בפרק [שגרות עבודה ומנגנונים](#)).
- הוצאת 'קול קורא'/מכרז לגיוס מנהל/ת לשירות ורכז לשירות.
- איתור מבנים לפעילויות המרכז - מבנים עירוניים ו/או מבנים שמתקיימת בהם פעילות.
- גיוס קבוצת פעילים שתהיה אמונה על מיפוי הצרכים ומיקוד תוכנית העבודה.
- הכנת תוכנית עבודה הכוללת התייחסות לשלושת תחומי הליבה, כולל יעדים.
- הכנת תוכנית שיווק, כולל איתור אנשים רשומים ברווחה לצורך מתן שירותים וקבלת הועדות.

המבנה הפיזי

באיתור ובתכנון המבנה הפיזי, המשמש את המרכז לחיים עצמאיים, יש לקחת בחשבון הן את צורכי המרכז מבחינת הפעילויות בו (חללים מתאימים) והן את צרכיהם של אנשים עם מוגבלות מסוגים שונים המגיעים לפעילויות.

המבנה הפיזי מחויב לעמידה בדרישות החוק, כולל בנושא הנגשה (ראו הרחבה בפרק '[הנגשת המרכז לחיים עצמאיים](#)') וכן לדרישות המתחייבות בחוק. בבחירת המבנה יש להתייחס לצרכים הבאים:

חללי פעילות

- חדר למנהל וחדר לרכז (לעיתים חדר צוות משותף).
- חדר או חלל קטן לפגישות פרטניות ליועץ עמיתים, אשר מאפשר דיסקרטיות.
- חדר ישיבות.
- חדר מרווח לפעילויות ולסדנאות.

נגישות אל המבנה

- מיקום קל להגעה גם בתחבורה ציבורית.
- נוחות חנייה, כולל חניות נכים בכמות מספקת.

נגישות המבנה

- נגישות המבנה צריכה להיות, כאמור, בהתאם לדרישות החוק. יש לקחת מבנה אשר יתאים לשימוש אנשים עם מוגבלויות מסוגים שונים, בין השאר:
- מסדרונות ומעברים רחבים, כולל דלתות (המאפשרים מעבר לכיסאות גלגלים).
 - מעלית מרווחת העומדת בכללים (אלא אם מדובר בקומת קרקע).
 - שירותי נכים.

הערות

- לצורך קיום שיחות פרטניות וכן לפעילויות, לעיתים נעשה שימוש במספר מיקומים מפוזרים ברשות המקומית כדי להקל על הגישה אליהם.
- לאחר בחירת מבנה מתאים יש לבצע התאמות נוספות מבחינת הנגשה, כגון שילוט מתאים ללקויי ראייה ומערכת שמע (ראו הרחבה בפרק '[הנגשת המרכז לחיים עצמאיים](#)').

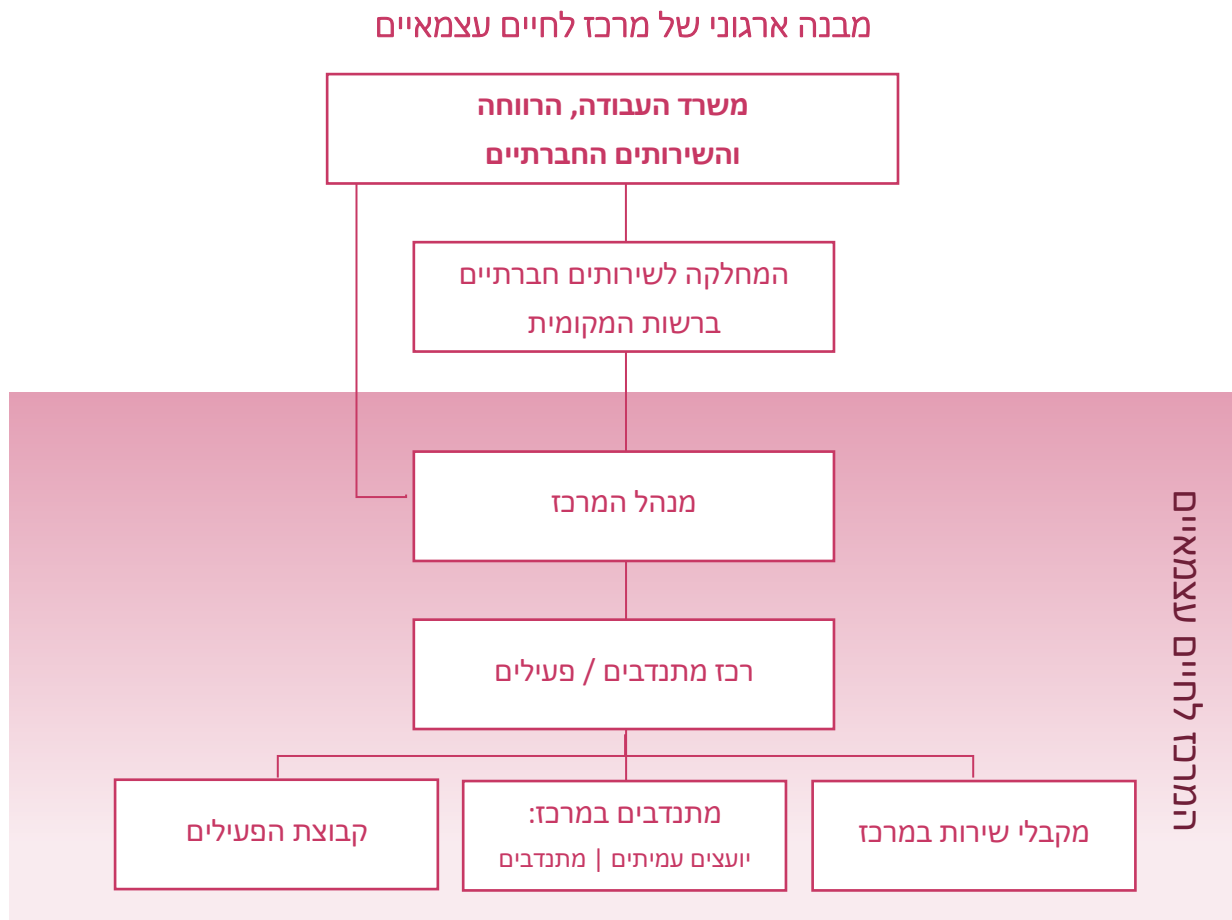
מרכז 'ללא קירות' – מבט חלופי על מבנה המרכז לחיים עצמאיים

המרכזים לחיים עצמאיים משמשים אמנם כ'בית' עבור רבים מהפעילים, אך בית זה אינו בהכרח מקום פיזי, אלא יותר ממוקד בתחושה ובחוויה של האדם הנכנס בשעריו. בשנים האחרונות מיישמים המרכזים בגליל העליון ובתל אביב מודל של מרכז ללא קירות. בפעילות על פי מודל זה, לעיתים קיים מבנה שבו ירוכזו חלק מהפעילויות/או משרדי המנהל והרכז, אך מרבית הפעילות מתבצעת במתחמים שונים ביישוב/במרחב.

המרכז לחיים עצמאיים בתל אביב הוא דוגמה ליישום מודל זה. מאז תחילת 2018 מופעל המרכז על ידי עיריית תל אביב. מאחר שמדובר ברשות גדולה מאוד, הפועלת במספר רובעים ולנוחות משתתפי המרכז, הוחלט כי הפעילויות יתקיימו במרכזים קהילתיים שונים בעיר ולא רק במרכז ייעודי אחד, וזאת מטעמים אחדים:

1. לאפשר לאנשים עם מוגבלות מאזורים שונים בעיר להשתתף בפעילות הקרובה לביתם.
 2. לחשוף אנשים ללא מוגבלות לפעילויות של המרכז וכך לקדם מודעות והכלה.
 3. להנגיש את המרכזים הקהילתיים, לא רק בפעילויות ייעודיות, לאנשים עם מוגבלות.
 4. להיעזר בייחודיות של מרכזים שונים לטובת הפעילויות (למשל, מסך קולנוע בפעילויות פנאי, אולם ספורט בפעילויות מתאימות).
 5. לחסוך עלויות של שכירת מקום ולהשתמש בתשתיות העירוניות הקיימות.
-

כל מרכז לחיים עצמאיים הוא חלק מהמחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית שבה הוא פועל ובמקביל נתון לבקרה ולפיקוח, הכוונה וייעוץ ממשד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. בדרך כלל, המרכזים מנוהלים על ידי שני אנשי מקצוע שבירים, המפעילים את המרכז ושירותיו בסיוע מתנדבים ופעילים.



משד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים

משד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים הוא הגוף המפקח על המחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות ועל שירותיהן (ביניהם המרכז לחיים עצמאיים).

הקשר עם המשד הוא דרך המפקחת המחוזית. המפקחת נוכחת במפגשי ועדת ההיגוי של המרכז ומקיימת פגישות וקשר שוטף עם מנהל המרכז. המפקחת מהווה גורם מפקח על פעילות המרכז בהתאם לדרישות וגם מביאה מניסיונה כגורם מקצועי מייעץ.




הרשות המקומית

הרשות המקומית היא הגוף המנהל באופן ישיר את המרכז. לרוב, מנהל המרכז לחיים עצמאיים כפוף מבחינה ארגונית למנהל תחום מוגבלויות או למנהל בכיר אחר באגף הרווחה ברשות.

הרשות המקומית היא היוזמת את הקמת המרכז והיא שותפה בתקצובו. חלקה של הרשות המקומית הוא 25% מעלות הפעלת השירות כמקובל (ראו פירוט בנספח ב' '[מסמך ההטמעה](#)'). בנוסף לכך, הרשות המקומית נדרשת להיות בעלת נכונות להשקעת תשומות נוספות לפיתוח ולהפעלת השירות וטיובו.

מנהל המרכז לחיים עצמאיים

מנהל המרכז לחיים עצמאיים הוא מי שמנהל את המרכז בפועל. תפקידו כולל משימות בתוך המרכז: פיתוח תכנים ופעילויות, איתור וגיוס אנשים עם מוגבלות לפעילות ולקבלת שירותים במרכז, והן משימות כלפי חוץ, כמו רתימת שותפים.

- | | | | |
|--|---|---|---|
| <input type="checkbox"/> יכולת לקדם ולהניע אנשים: תקשורת טובה ויחסים בין-אישיים טובים. | <input type="checkbox"/> יכולת עמידה מול קהל. | <input type="checkbox"/> יכולת לייצר בסיס עבודה יציב בסביבה בין-ארגונית מורכבת בשותפות עם גורמים מקצועיים בקהילה. | <input type="checkbox"/> יכולת ניהול והובלה ארגונית, מובנית ושיתופית, הובלת צוות, טיפוח צוות, ניהול משאבים וניהול תקציב |
| <input type="checkbox"/> אדם עם מוגבלות. | <input type="checkbox"/> אישורים נדרשים | <input type="checkbox"/> אקדמאי בעל תואר ראשון במדעי ההתנהגות/פסיכולוגיה/חינוך/מקצועות הבריאות/עבודה סוציאלית. |  |
| <input type="checkbox"/> ניסיון של שנתיים לפחות. | <input type="checkbox"/> דרישות נוספות | <input type="checkbox"/> ניסיון בעבודה עם אנשים עם מוגבלות – יתרון. |  |
| <input type="checkbox"/> ניהול השירות בהתאם למדיניות ולנהלים של משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מינהל מוגבלויות. | <input type="checkbox"/> מרכיבי התפקיד | <input type="checkbox"/> מיפוי כולל של צורכי ומאפייני אוכלוסיית היעד, המקבלת שירות. |  |
| <input type="checkbox"/> איתור וגיוס אנשים עם מוגבלות להשתתפות פעילה במרכז. | <input type="checkbox"/> רתימת שותפים רלוונטיים מתוך הרשות ומחוצה לה לפיתוח המרכז ולהפעלתו. | <input type="checkbox"/> הקמה, הפעלה וניהול של ועדות ההיגוי בהשתתפות הפיקוח המחוזי נציגים רלוונטיים מטעם הרשות המקומית ומחלקת הרווחה. | |
| <input type="checkbox"/> ניהול וליווי של רכז מתנדבים/רכז פעילים. | | <input type="checkbox"/> בניית תוכנית עבודה שנתית של המרכז ופיתוחו. | |

מנהל המרכז הוא שכיר מטעם הרשות המקומית. היקף משרתו נקבע בהתאם למודל ההפעלה של המרכז ולא יפחת מ-0.75% משרה. מנהל המרכז מקבל הדרכה רציפה מעו"ס מהמחלקה לשירותים חברתיים מתחום הטיפול באנשים עם מוגבלות ו/או מעו"ס העוסק בעבודה קהילתית.

רכז התנדבות/רכז פעילים במרכז לחיים עצמאיים

רכז ההתנדבות או הפעילים הוא מי שמופקד על פיתוח וניהול תחום ההתנדבות במרכז, על גיוס יועצים עמיתים ופעילים וניהולם השוטף.

הרכז פועל מתוך המשרד של המרכז לחיים עצמאיים והממונה הישיר שלו הוא מנהל המרכז לחיים עצמאיים. היקף ההפעלה ייקבע על פי מודל ההפעלה של השירות ברשות.

כישורים נדרשים יחסי אנוש טובים.

יכולת עבודה עצמאית.

ראייה מערכתית והיכרות עם שדה השירותים החברתיים והארגונים הרלוונטיים בקהילה.

יכולת לעבודת צוות ושיתופי פעולה עם גורמים שונים, כגון: מתנדבים, מחלקות שונות ברשות, ועוד.

יכולת תכנון, ארגון וניהול מובנה ושיטתי.

ניסיון בתחום עבודה עם אנשים עם מוגבלות – יתרון.

12 שנות לימוד.

עדיפות לאדם עם מוגבלות.

איתור וגיוס יועצים, מתנדבים ופעילים למרכז.

בניית מערך מתנדבים ותוכנית הכשרה ואחריות על ביצועם.

יצירת שותפויות וממשקי עבודה עם גורמים רלוונטיים לטובת השירות



דרישות נוספות



מרכיבי התפקיד



(ראו הרחבות בפרק '[הפעלת מתנדבים](#)').

המודל התעריפי

התקציב להפעלת מרכז לחיים עצמאיים הוא תקציב מבוסס הועדות. מלבד תקציב זה, פעילות המרכזים נעשית בסיוע תשומות נוספות של הרשות המקומית, תרומות וגיוס משאבים (ראו הרחבה בפרק ['גיוס משאבים'](#)).

מודל הפעלה "מרכזים לחיים עצמאיים" נכון ל- 8/2018

מרכז לחיים עצמאיים	סה"כ תשלום לשירות בש"ח (ברוטו, כולל השתתפות רשות)	מספר מקבלי שירות בפועל	מספר הועדות מתבקשות לפתיחת מסגרת	סמל תעריף וסעיף תקציבי
מודל לשירות קטן	193,440 ₪ לשנת פעילות	200 מקבלי שירות	40 הועדות	כל המושמים יהיו על סמל תעריף 5961
מודל לשירות בינוני	241,800 ₪ לשנת פעילות	300-250 מקבלי שירות	50 הועדות	כל המושמים יהיו על סמל תעריף 5961
מודל לשירות גדול	290,160 ₪ לשנת פעילות	350-300 מקבלי שירות	60 הועדות	כל המושמים יהיו על סמל תעריף 5961

מודל תעריף 'מרכזים לחיים עצמאיים' נכון ל-8/2018

כל אדם שידווח במערכת יקבל תעריף על סך 403 ₪.

מספר מקבלי שירות	200 מרכז קטן	300-250 מרכז בינוני	350-300 מרכז גדול
מספר השמות כוח אדם	40	50	60
מנהל המרכז-עו"ס	0.75 כ-31 שעות	0.75 כ-31 שעות	1.13 כ-45 שעות
רכז מתנדבים / ייעוץ פעילים	0.10 כ-4 שעות	0.13 כ-5.5 שעות	0.15 כ-6-6.5 שעות
סה"כ עלות כוח אדם	9,898 ₪	12,373 ₪	14,847 ₪
הוצאות אחרות	2,793 ₪	3,491 ₪	4,189 ₪
אירועי שיא למשפחות	1,252 ₪	1,566 ₪	1,879 ₪
הוצאות	99 ₪	124 ₪	149 ₪
הנחיית קבוצות	1,188 ₪	1,485 ₪	1,782 ₪
מע"מ	960 ₪	1,200 ₪	1,440 ₪

(ראו עוד בנספח ב' ['מסמך ההטמעה'](#)).

הנגשת המרכז לחיים עצמאיים

מעצם מהותו, המרכז לחיים עצמאיים משרת אנשים עם מוגבלות מסוגים שונים וחיוב להיות מונגש באופן שיאפשר השתתפותם של אנשים עם מוגבלויות שונות במגוון הפעילויות.

דרישות ההנגשה של המבנה עצמו הן תנאי סף (ראו הרחבה בפרק '[המבנה הפיזי](#)'), כאשר עליהן יש להוסיף התאמות, תוך התייחסות הן להנגשה קבועה והן להנגשה משתנה בהתאם לפעילות.

הצורך בהנגשה כרוך פעמים רבות בתשומות תקציביות מעבר לתקציב הבסיס של המרכז לחיים עצמאיים.

הנגשה קבועה

מבנה המרכז לחיים עצמאיים חייב להיות מונגש **בהתאם להוראות החוק**. בבניינים קיימים - המחויבות להנגשה היא על פי 'חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות'. בבניינים חדשים - המחויבות היא בהתאם להוראות הרלוונטיות ב'חוק התכנון והבנייה'. כל דבר חוק אחר הנוגע להנגשת מבנים מחייב אף הוא.

מומלץ להתייעץ עם איש מקצוע בנוגע לדרישות המלאות בהקשר למבנה. מידע מפורט ניתן למצוא ב'[בניית שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות](#).

מעבר לכך, היות והמרכז משמש באופן ייעודי אנשים עם מוגבלות, מומלץ לשלב אמצעי הנגשה נוספים, גם אם אינם נדרשים עלפי חוק. למשל:

- פס מוביל במבנה: לשימוש אנשים עם מוגבלות בראייה.
- שילוט נגיש: נגישות המתייחסת הן לבעלי לקויות ראייה (כיתוב גדול, קונטרסט בצבעים) והן נגישות לבעלי מוגבלויות קוגניטיביות (על השילוט להיות פשוט וברור).
- מענה במגוון ערוצים: אפשרות לפנות למרכז במגוון ערוצים, כמו טלפון ודואר אלקטרוני, כדי לאפשר מענה לאנשים עם מוגבלות מסוגים שונים.
- מערכת שמע: מומלצת מערכת קבוצתית, אך יש לאפשר לפחות זמינות של מיקרופון ורמקול המתאימים ללקויי שמיעה.

הנגשת שירות (הנגשה משתנה)

בכל פרסום של פעילויות המרכז חשוב לציין, כי אם נדרשת הנגשה מיוחדת ניתן לפנות למרכז (ולציין בפרסום את איש הקשר המתאים). מאחר שהמרכז נותן שירות לאנשים עם מוגבלות מסוגים שונים, הבקשה להנגשה עשויה להשתנות מפעילות לפעילות בהתאם למשתתפים בה וצרכיהם, למשל:

- תרגום לשפת סימנים לאנשים כבדי שמיעה/חירשים.
- תמלול סימולטני לאנשים כבדי שמיעה.
- הנגשה לאנשים עם מוגבלות קוגניטיבית (לדוגמה: פישוט לשוני).
- בפעילויות מחוץ למבנה (כמו סיור) יש לקחת בחשבון: אוטובוס נגיש, זמינות שירותי נכים באתרי הביקור, מערכות שמע ושימוש במתנדבים לליווי.

הכנה לפעילויות

בנוסף על עזרים ואביזרי הנגשה המשמשים בפעילויות, חשוב כי לקראת פעילות, בעיקר עם מנחה/מרצה חדש, תתקיים הכנה של המנחה עצמו. מומלץ כי המנהל או עו"ס מלווה יבחן יחד עם מנחה הפעילות מה ההתאמות הנדרשות, מבחינת התכנים וההנחיה, לקבוצת המשתתפים.

[לחצו כאן להורדת מדריך נגישות בהוצאת מכון ון-ליר](#) או סרקו את הקוד



שער רביעי

איך לנהל ולתפעל
מרכז לחיים עצמאיים

ועדת היגוי וקבוצת הפעילים

ועדת היגוי יישובית מלווה את הקמת השירות ואת פעילותו והיא פועלת בכפוף למדיניות משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. ועדת ההיגוי מכוונת את פעילות המרכז שיהיה בהלימה עם מדיניות המשרד. כמו כן, ועדת ההיגוי מהווה הזדמנות לחבר את כל השותפים ביישוב למרכז ולתוכנית ומסייעת לקדם נושאים שונים.

חברי ועדת ההיגוי: המפקחת המחוזית ממשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, נציגי מחלקת הרווחה ברשות המקומית (עו"ס מוגבלויות או מי מטעמה, עו"ס נוספים מעבודה קהילתית, גורמים אחרים בהתאם לצורך), נציגי מחלקות נוספות בעירייה בהתאם לנושאים הנידונים, הנהלת המרכז לחיים עצמאיים (מנהל ורכז), נציגות אנשים עם מוגבלויות מפעילי המרכז ובעלי עניין משמעותיים נוספים.

תדירות מומלצת למפגשים: בשנת ההקמה - אחת לרבעון; בשנים הבאות - פעמיים בשנה.

אחריות: מנהל המרכז הוא שמכנס את הוועדה ומזמין את המשתתפים לדיון.

קבוצת הפעילים של המרכז לחיים עצמאיים כוללת קבוצה מצומצמת של אנשים עם מוגבלות מבין מקבלי השירותים במרכז (לרוב בין 10 ל-12 אנשים). קבוצה זו מהווה 'כוח עזר' לצוות המנהל לחשיבה, לבחירה ולייזום פעילויות ולבחירת נושאים לקדם (בפרט בתחום השינוי החברתי). כאשר נבחרים נושאים לשינוי חברתי, קבוצת הפעילים תתפצל לצוותי עבודה על פי הצורך והעניין של הפעילים.

משתתפים: קבוצת פעילי המרכז ורכז המתנדבים.

תדירות מומלצת למפגשים: אחת לחודש.

אחריות: רכז המתנדבים במרכז לחיים עצמאיים.

תוכנית עבודה שנתית

תוכנית עבודה היא כלי שבו משתמשים גופים וארגונים למימוש האסטרטגיה שלהם והיא מאפשרת ליישם את המטרות קצרות וארוכות הטווח. תהליך התכנון, המתבצע תוך כדי בניית התוכנית, מתווה את דרכי הפעולה ואת הצעדים להשגת המטרות והיעדים. התכנון כולל הן את הגדרת הפעולות הרצויות והן את המאמץ והתשומות הנדרשים. תהליך התכנון הוא כלי ניהולי ראשון במעלה, שבלעדיו פוחתים משמעותית סיכויי ההצלחה להשגת היעדים. במקביל, התוכנית מסייעת למנהל לשמור על מסגרת התקציב ועל המשאבים האחרים העומדים לרשותו.

תוכנית העבודה השנתית של מרכז לחיים עצמאיים צריכה לתת ביטוי לכל תחומי הפעילות: ייעוץ עמיתים, הכשרות לחיים עצמאיים ושינוי חברתי.

בכל תחום פעילות יפורטו הפעולות והתוכניות, אשר הוגדרו לאחר דיון ובהתאם למיפוי הצרכים (ראו פרק ['מיפוי צרכים'](#)). במקביל, התוכנית מגדירה תקציבים נדרשים ולוחות זמנים.

מבנה תוכנית העבודה של מרכז לחיים עצמאיים

פעילויות נוספות	שינוי חברתי	הכשרות לחיים עצמאיים	ייעוץ עמיתים	
באיזה תחומים נוספים נפעל?	מה אנחנו רוצים להשיג/לשנות?	כמה מפגשי הכשרה נקיים? כמה פעילים ישתתפו בהכשרות?	כמה יועצים יוכשרו? כמה נועצים יקבלו שירות? לאיזה אוכלוסיות ניתן שירות?	יעדים
איזה פעילויות נקיים?	איזה פעילויות נקיים?	איזה פעילויות נקיים?	איזה פעילויות נקיים?	פעילויות
מהם לוחות הזמנים? מה התקציב הנדרש? מי האחראי לביצוע?	מהם לוחות הזמנים? מה התקציב הנדרש? מי האחראי לביצוע?	מהם לוחות הזמנים? מה התקציב הנדרש? מי האחראי לביצוע?	מהם לוחות הזמנים? מה התקציב הנדרש? מי האחראי לביצוע?	תשומות ומשאבים

דוגמה לפרמט תוכנית עבודה שנתית ראו בנספח 3.

הפעלת מתנדבים במרכז לחיים עצמאיים

סוגי המתנדבים

מרכזים לחיים עצמאיים פועלים מתנדבים, עם וללא מוגבלות, בתחומים שונים:



יועצים עמיתים: ראו הרחבה בפרק 'ייעוץ עמיתים'.

קבוצת הפעילים: ראו הרחבה בפרק 'שגרות עבודה ומנגנונים'.

מתנדבים בארגון אירועים חד-פעמיים: כאשר מרכז לחיים עצמאיים מקיים אירוע רב-משתתפים (למשל: אירוע שנתי, ערב נושא, סיום), יש צורך במתנדבים לסיוע בתפעול האירוע. הסיוע עשוי להיות בלוגיסטיקה ובארגון, בשינוע משתתפים לאירוע, בסיוע פרטני במהלך הפעילות (למשל: ליווי פרטני ועזרה למשתתף המתקשה בהליכה). מתנדבים אלו עשויים להימצא מבין משתתפי המרכז עצמם או שהם מכרים וקרובי משפחה של משתתפי המרכז או אף ממקורות אחרים (לדוגמה: סטודנטים ממכללת תל חי השותפים בפעילויות של המרכז לחיים עצמאיים בגליל העליון, כחלק מההתנסות המעשית בתוכנית הלימודים שלהם).

מתנדבים לחירום: בעתות חירום המרכז לחיים עצמאיים עשוי להציע סיוע פרטני לאנשים עם מוגבלות הזקוקים לעזרה (ראו הרחבה בפרק 'התנהגות בחירום'). עד היום, פעילות מסוג זה בוצעה בעיקר במרכז לחיים עצמאיים בבאר שבע, כאשר הסיוע ניתן על ידי מתנדבים מבין הסטודנטים באוניברסיטת בן-גוריון.

מרצים: הפעילויות וההרצאות במרכז מועברות לעיתים על ידי מרצים מתנדבים ולעיתים על ידי מרצים בתשלום. בפועל, לפעילויות חד-פעמיות קל יותר למצוא מרצה מתנדב, בעוד שהכשרות ופעילויות מתמשכות מועברות במקרים רבים על ידי מרצים בתשלום. יצירת קשר עם מרצים מתנדבים היא באחריות מנהל המרכז.

ניהול מתנדבים

ניהול מתנדבים הוא תחום עיסוק ייחודי בסוגיות ניהול במגזר השלישי, ומאז שנות ה-70 (של המאה הקודמת) רואים בו מקצוע ייחודי ואכן, כיום יש יותר ויותר מנהלי מתנדבים שרואים בעיסוקם מקצוע.

ניהול מתנדבים כולל עיסוק במספר נושאים. 'מעגל החיים' של מתנדב מכתוב את תחומי הידע הדרושים למנהל המתנדבים, בדומה למנהל של עובדים שכירים: גיוס ומיון מתנדבים, הכשרה, שימור והנעה, 'פיטורין'. אלו נקודות מרכזיות בתהליך המתמשך של היחסים בין המתנדב לבין הארגון ומנהל המתנדבים.

בניהול מתנדבים חשוב להקפיד על ליווי, תמיכה והדרכה של המתנדבים ועל מתן ההרגשה ש'יש מישהו שרואה אותם', מבין את צרכיהם ומעריך את תרומתם. לשם כך, יש לשמור על מספר עקרונות:

- **הגדרת תפקיד המתנדב ופרופיל המתנדב:** לא כל אדם יתאים לכל התנדבות ויש להבין את התפקיד ודרישותיו כדי לגייס ולמיין מתנדבים מתאימים.
- **אוריינטציה לארגון ולתפקיד:** בתחילת ההתנדבות חשוב לתת מידע על המרכז ולבצע תיאום ציפיות עם המתנדב.
- **תקשורת רציפה ותמיכה שוטפת:** הן ברמה האישית והן במפגשים קבוצתיים תקופתיים עם קבוצות התנדבות.
- **מערכת הוקרה:** כולל מפגשי הוקרה, הרמת כוסית וכדומה.
- **תוכנית הכשרה והדרכה:** לשיפור הביצועים בתפקיד וכחלק משימור המתנדב.

לקריאה ולהרחבה בנושא ניהול מתנדבים:

□ [באתר משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים](#)

□ [באתר הרשות להתנדבות ישראלית](#)

ממשקים ושיתופי פעולה

ניהול מוצלח של המרכז לחיים עצמאיים תלוי ביכולתם של המנהל והרכז ליצור שיתופי פעולה מוצלחים עם הממשקים השונים.

המלצות לשיתופי פעולה עם גורמים שונים ברשות המקומית

- בניית יחסי שותפות המבוססים על אמון, שקיפות והתמדה, כדי שרתימת השותפים תהיה אפקטיבית ותרומתם משמעותית ובעלת השפעה.
- שיתוף מנהלי מחלקות רלוונטיות ברשות בוועדת ההיגוי של המרכז.
- תיאום התוכנית השנתית של המרכז אל מול תוכניות משלימות של מחלקות אחרות, כדי למנוע כפילויות, לקיים חשיבה משותפת, איגום משאבים ורמת שיתוף שיתאימו לצורכי שני הצדדים, יכולותיהם ורצונותיהם.
- נקיטת פעולות להגברת השותפות, לחיזוקה ולשימורה לאורך זמן באמצעות פגישות עבודה קבועות, הסתייעות בכוח אדם מקצועי ממחלקות אחרות לארגון אירועים, שילוב הסמליל (לוגו) של השותפים בפרסומים, דברי הוקרה ותודה, משוב חיובי.
- פרסום השירות במידעון ובערוצים דומים.

המלצות לשיתופי פעולה עם העובדים הסוציאליים ברשות

- תיאום ציפיות והגדרת גבולות הגזרה של השירות: הבנת ההבדלים בין תחומי העיסוק של המרכז לחיים עצמאיים לבין שירותים נוספים המסופקים על ידי המחלקה לשירותים חברתיים ברשות.
- היכרות של העו"סים, העובדים במחלקת הרווחה, עם שירותי המרכז לחיים עצמאיים, כמודל של שירות משלים למענים שניתנים על ידם. העו"סים יכולים לסייע בשיווק ממוקד של הפעילויות המתקיימות במרכז, זאת בזכות ההיכרות עם האנשים ועם השירותים השונים שניתנים במרכז.
- הצעה לעו"סים שמספקים שירות פרטני להוסיף במהלך ה'אינטייק' גם שאלות הבוחנות תכנים של חיים עצמאיים (פרטניים וקהילתיים), כדי להכיר למטופלים שירותים שיסייעו להם להשתלב במרכז.
- חיבור רכז המתנדבים לעבודה הקהילתית ברשות.
- קיום מפגשים משותפים של העו"סים במחלקה עם קבוצת המנהיגות והפעילים במרכז.

המלצות לשיתופי פעולה עם שירותים אחרים בקהילה

- בהמשך לשלב המיפוי טרם הקמת המרכז לחיים עצמאיים, ולאחר בניית השירות, חשוב להיות בקשר מתמיד עם שירותים נוספים של ולמען אנשים עם מוגבלות ברשות, לקדם שיתופי פעולה ולארגן 'שולחן עגול', אחת לשנה, שבו ניתן להעלות סוגיות ודילמות שונות הקשורות להפעלת שירותים שונים לאוכלוסייה.
- הזמנת נציגים משירותים שונים בקהילה לוועדת ההיגוי של המרכז.

במהלך שנות הפיילוט, שבהן פעלה תוכנית המרכזים לחיים עצמאיים במסגרת הג'וינט, סייעה 'ישראל מעבר למגבלות', בשיתוף משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, לפיתוח מיזמים מניבי הכנסה שיפעלו לצד המרכזים לחיים עצמאיים.

מטרות פיתוח המיזמים

- פיתוח מקורות הכנסה נוספים להבטחת הקיימות הפיננסית של המרכזים לחיים עצמאיים.
 - ביסוס התשתיות הכספיות של המרכז כדי לאפשר פיתוח מענים נוספים בתחומים של חיים עצמאיים של אנשים עם מוגבלות.
 - שילוב אנשים עם מוגבלות במיזמי תעסוקה.
- במהלך השנים פותחו שני מיזמים מניבי הכנסה, האחד במרכז לחיים עצמאיים בבאר שבע והאחר במרכז לחיים עצמאיים בחיפה.**

באר שבע

המרכז בבאר שבע ממוקם בסמיכות לאוניברסיטת בן גוריון. בצמוד למרכז הוקם בר-מסעדה 'אינקא', אשר בשנים הראשונות לקיומו הועסקו בו עובדים עם מוגבלות שנתנו שירות ללקוחות, ביניהם סטודנטים רבים מהאוניברסיטה. בשנים האחרונות פועל 'אינקא' כמרכז להכנת מזון לקייטרינג ומשרת עסקים באזור.

חיפה

לצד המרכז לחיים עצמאיים בחיפה פעלה שנים רבות הוצאה לאור, שבה הועסקו אנשים עם מוגבלות בתפקידים שונים: גרפיקה, דפוס וכדומה. ההוצאה לאור עבדה כמפעל מוגן המקבל תקצוב ממשלתי, ובתקופה מסוימת אף כבית דפוס עצמאי. כיום העסק אינו פועל.

שיווק ופרסום

ישנן דרכים מגוונות לאתר אנשים עם מוגבלות ולעודד אותם לצרוך שירותים במרכז לחיים עצמאיים. ביניהן:

- יצירת שיתופי פעולה עם עו"סים מהמחלקה לשירותים חברתיים וחילוץ מידע באשר למקבלי שירות רלוונטיים.

- יצירת שיתופי פעולה עם שירותים קיימים ביישוב.
- הכנה והפצה של עלון מידע חודשי (ניוזלטר), שבו גם עדכונים שוטפים והפצתו באמצעות רשימות תפוצה של דואר אלקטרוני לאנשי קשר מקבוצות שונות:

- משתתפי פעילויות המרכז בעבר.
- מנהלי שירותים מקבילים.
- עו"ס ועובדי רווחה ביישוב.

- קיום אירוע 'השקה' להצגת המרכז והפצתו באופן נרחב.
- ברושורים ופליירים שיחולקו במועדונים או באירועים.
- שימוש בתקשורת מקומית - מקומון, אתר אינטרנט יישובי, רדיו מקומי.
- אתר/אפליקציה עירונית (דוגמת דיגיתל בתל אביב).
- רשתות חברתיות - פרסום בדף פייסבוק רלוונטי, בקבוצות וואטסאפ קיימות, בהודעות.
- מפה לאוזן – אנשים המגיעים למרכז יכולים לשמש כ'שגרירי השירות' ולהפיצו.
- איתור אנשים משפיעים בקהילה שיוכלו להפיץ את דבר השירות.

גם בהיבט של פרסום ושיווק המרכז, ניתן לזהות שונות משמעותית בין המרכזים ויש להתאים את אופן השיווק לאוכלוסייה המקומית ולמאפייניה. דוגמה מעניינת לכך היא המרכז בבני ברק, הפונה לאוכלוסייה חרדית, שאיננה חשופה לחלק מאמצעי השיווק. בבני ברק נעשה שימוש נרחב ב'וואטסאפ קולי', שהוא דרך מקובלת במגזר החרדי להפצת הודעות. להבדיל, במרכז לחיים עצמאיים בתל אביב רוב השיווק נעשה באמצעים אלקטרוניים (רשתות חברתיות, ניוזלטר בדואר האלקטרוני ואפליקציית דיגיתל וכמעט ללא חומרים כתובים. [דוגמאות לניוזלטרים ניתן לראות בנספח ה'.](#)

שער חמישי

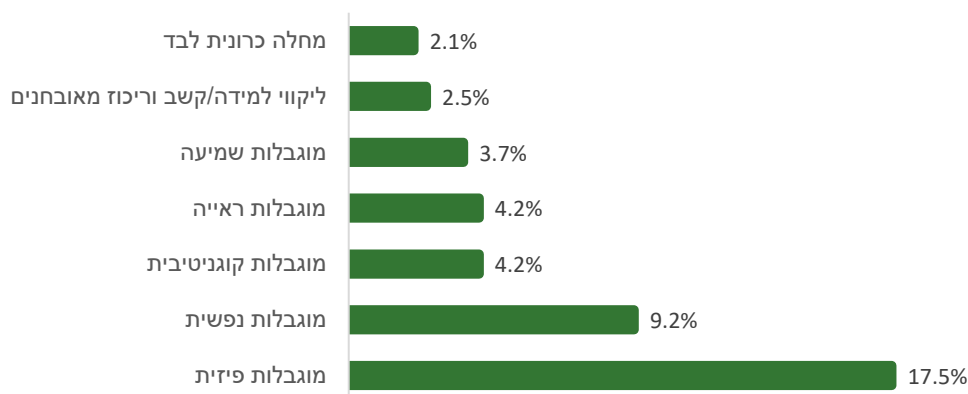
מה עוד כדאי לדעת?

אנשים עם מוגבלות בישראל: עובדות ומספרים²

מבוגרים עם מוגבלות בישראל³

- ההערכה היא שלכ-704,300 איש בישראל בגיל העבודה (גילאים 18-67) יש מוגבלות, המוגדרת כבעיה בריאותית אשר מפריעה בפעולות יום-יומיות.
- לכ-6% מהאוכלוסייה בגיל העבודה (כ-260,000 איש) יש מוגבלות חמורה (מפריעה מאוד בפעולות יום-יומיות), לכ-10% (כ-430,000 איש) יש מוגבלות מתונה (מפריעה בפעולות יום-יומיות).
- שיעור האנשים עם מוגבלות בקרב גברים דומה לשיעורם בקרב נשים.
- שיעור האנשים עם מוגבלות בקרב הערבים (22%) גבוה מאשר שיעורם בקרב היהודים (13%).
- שיעור האנשים עם מוגבלות חמורה גבוה כמעט פי 3 בקרב הערבים בהשוואה ליהודים (11% בהשוואה ל-4%, בהתאמה).
- תחומי המוגבלות השכיחים ביותר בקרב האוכלוסייה בגיל העבודה הם מוגבלות פיזית (17.5%) ומוגבלות נפשית (9.2%).
- כמעט למחצית מהאנשים עם מוגבלות (47%) יש מוגבלות ביותר מתחום אחד.
- מאחר שהשירותים ניתנים על פי רוב בהתאם למוגבלות העיקרית, אנשים עם ריבוי מוגבלויות מתקשים לקבל שירותים המותאמים לצרכיהם.
- שיעור האנשים עם מוגבלות עולה עם הגיל (מ-7% בגילים 20-34, ל-13% בגילים 35-44, ל-19% בגילים 45-54 ועד ל-30 בגילים 55-64).
- כ-80% מהאנשים עם מוגבלות בישראל הפכו לאנשים עם מוגבלות בגילים 18-65 (מוגבלות נרכשת).
- אנשים עם מוגבלות נרכשת נתקלים בקשיים ייחודיים במיצוי זכויותיהם ובקבלת הכרה מן המערכת.

אנשים בגיל העבודה עם מוגבלות בתחומים שונים (לפי דיווח המשיבים)⁴



² מבוסס על החוברת עובדות ומספרים – אנשים עם מוגבלות בישראל 2018 בהוצאות ג'וינט ישראל מעבר למוגבלות.

³ הנתונים המוצגים כוללים אנשים עם מוגבלות נפשית.

⁴ אדם שיש לו יותר מתחום מוגבלות אחד נספר בכל אחד מתחומי המוגבלות הרלוונטיים

דיוור

- הרוב המכריע של האנשים עם מוגבלות מתגורר במשקי בית בקהילה.
- כ-10,500 אנשים עם מוגבלות (ילדים, בני נוער ואנשים בגיל העבודה) מתגוררים במוסדות (מעונות פנימייה), מתוכם כ-200 ילדים ובני נוער.
- כ-17,000 אנשים עם מוגבלות (בני נוער ומבוגרים בגיל העבודה) מתגוררים בהוסטלים ובדיוור מוגן בקהילה.
- רוב האנשים עם מוגבלות, המתגוררים בדיוור חוץ ביתי, הם נפגעי נפש ואנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית.
- בעשורים האחרונים, במדינות רבות גוברת המגמה לסגירת מוסדות גדולים ומעבר האנשים המתגוררים בהם למסגרות דיוור בקהילה, כגון הוסטלים ודירות נתמכות.
- ישראל מיישמת בהדרגה מדיניות של מעבר ממודל דיוור מוסדי למודל דיוור קהילתי.
- בישראל יש מגמה של פיתוח שירותים תומכי דיוור עצמאי בקהילה על ידי מינהל מוגבלויות במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, וגם על ידי 'ישראל מעבר למגבלות'.

תעסוקה

- נכון לשנת 2017 כ-60% מן האנשים עם מוגבלות בגיל העבודה מועסקים.
- 27% מהעובדים עם מוגבלות מועסקים במשרה חלקית לעומת 16% מן האנשים ללא מוגבלות.
- ההכנסה של אנשים עם מוגבלות נמוכה מהכנסתם של אנשים ללא מוגבלות.
- הכנסה הכוללת לנפש בקרב אנשים עם מוגבלות בגיל העבודה מהווה 75% מזו של אנשים ללא מוגבלות. ב-2015 71% מהאנשים עם מוגבלות הרוויחו שכר נטו נמוך מ-7,500 ש"ח, לעומת 60% מן האנשים ללא מוגבלות.
- 26% מהאנשים עם מוגבלות מרגישים עניים לעיתים קרובות בהשוואה ל-11% מהאנשים ללא מוגבלות.
- 19% מקרב מקבלי קצבת נכות כללית מועסקים; רובם במשרה חלקית ובשכר נמוך מ-3,000 ש"ח.
- בקרב אנשים אשר קיבלו הכרה בביטוח לאומי על 20% נכות ומעלה, שיעור התעסוקה עומד על 40%.

השכלה

- לאנשים עם מוגבלות רמת השכלה נמוכה מזו של האוכלוסייה הכללית בישראל: ל-46% אין תעודת בגרות בהשוואה ל-27% מן האנשים ללא מוגבלות. שיעור בעלי השכלה אקדמית בקרב אנשים עם מוגבלות עומד על 19% לעומת 33% בקרב אנשים ללא מוגבלות.
- רמת ההשכלה של אנשים עם מוגבלות בחברה הערבית בישראל נמוכה משמעותית מזו של אנשים עם מוגבלות בחברה היהודית. למשל, ל-68% מהאנשים עם מוגבלות בחברה הערבית יש השכלה תיכונית ומטה (ללא תעודת בגרות), בהשוואה ל-37% מהאנשים עם מוגבלות בחברה היהודית.
- 42% מקרב הסטודנטים עם מוגבלות במוסדות להשכלה גבוהה דיווחו, כי הם אינם מקבלים את כל ההתאמות הלימודיות שלהן הם זקוקים; 33% מהם שקלו לעזוב את הלימודים בגלל היעדר נגישות ו/או התאמות שלהן הם זקוקים.

פנאי והשתתפות חברתית

□ אנשים עם מוגבלות מבליים פחות זמן בפעילויות חברתיות: בטבלה נתונים על אנשים עם מוגבלות וללא מוגבלות, גילאי 20-64, המתגוררים בקהילה, שכלל לא עסקו בפעילות חברתית ב-12 החודשים האחרונים (באחוזים)

פעילות שלא בוצעה	אנשים עם מוגבלות	אנשים ללא מוגבלות
פעילות קבוצתית	61	50
משחק קבוצתי	73	71
יציאה לאירוע	39	26
ביקור ואירוח	13	9
בילוי בחוץ	30	19

□ 17% מהאנשים עם מוגבלות מדווחים, כי אין להם חברים שעימם הם נפגשים או מדברים בטלפון, לעומת 7% בלבד מן האנשים ללא מוגבלות.

□ 13% מהאנשים עם מוגבלות חשים בדידות לעיתים קרובות בהשוואה ל-3% מן האנשים ללא מוגבלות.

רקע היסטורי

התנועה לחיים עצמאיים והתפתחות המרכזים לחיים עצמאיים בישראל

התנועה לחיים עצמאיים (באנגלית Independent Living Movement) היא תנועה כלל עולמית של אנשים עם מוגבלות, שמטרתה לסייע לאנשים עם מוגבלות לקיים אורח חיים עצמאי ומספק בקהילה. בבסיס האידיאולוגיה של התנועה עומדת ההכרה של שוויון בין כל בני האדם. התנועה פועלת למען חופש בחירה וזכות ההחלטה של האדם עם המוגבלות ונגד גישה פטרונית של החברה ושל אנשי מקצוע.

ראשיתה של התנועה לחיים עצמאיים במאבקו של אד רוברטס, נכה פוליו, שבשנת 1962 החל ללמוד באוניברסיטת ברקלי שבקליפורניה. רוברטס יכול היה להזיז את ראשו בלבד ונשם באמצעות ריאת ברזל. למרות הקשיים הרבים וספקותיהם של אנשי המקצוע, הוא סיים את לימודי התיכון ונרשם לאוניברסיטת ברקלי, שם נלחם כדי שמחלקת השיקום במדינה תנגיש עבורו את האוניברסיטה. הידיעה על מאבקו נפוצה בציבור ופתחה צוהר לאנשים נוספים עם מוגבלות קשה, אשר נרשמו בעקבותיו ללימודים אוניברסיטאיים. קבוצה זו, שגדלה והתארגנה סביב הזהות המשותפת, הייתה מעורבת בפעילות פוליטית באוניברסיטה וניהלה מאבקים להשגת שוויון זכויות וחיים עצמאיים, הנגשת רחובות העיר, דיור ושליטה על תוכניות השיקום שקיבלו מהמדינה.

הצלחתם בקמפוס נתנה להם השראה להרחיב את פעילותם לקהילות נוספות. זרם הפניות לעזרה הגיע גם מאנשים עם מוגבלות, שאינם סטודנטים, וכך נולד הרעיון של המרכז לחיים עצמאיים – Centre for Independent Living (CIL). המרכז הראשון הוקם בברקלי והיווה מודל לסוג חדש של ארגון קהילתי, המכוון לענות על צרכיהם של אנשים עם מגוון רחב של מוגבלויות. בעקבות המרכז הראשון הוקמו מרכזים לחיים עצמאיים בערים נוספות, אשר נוהלו ותופעלו באופן בלעדי על ידי אנשים עם מוגבלות. בניגוד לארגונים

מקצועיים שהתמקדו בטיפול רפואי וטיפול בתוך המוסדות והדירו כמעט לחלוטין אנשים עם מוגבלות מחיי היום-יום, המרכזים לחיים עצמאיים סיפקו מגוון שירותים חדשים ותמיכה אשר סייעו לאנשים עם מוגבלות לבחור בסגנון חיים הרצוי להם ובתוך הקהילה.

המרכזים לחיים עצמאיים הלכו והתפתחו לכדי תנועה חברתית – התנועה לחיים עצמאיים. ב-1989 התאספו למעלה מ-80 אנשים עם מוגבלות, התומכים בתנועה לחיים עצמאיים, בשטרסבורג שבצרפת לוועידת עזרה אישית. פגישה זו הביאה להקמת התנועה באירופה - ENIL - The European Network on Independent Living. התנועה המשיכה להתרחב באמצעות מרכזים לחיים עצמאיים ברחבי העולם.

להרחבה לחץ [באן](#).

בישראל: המרכזים לחיים עצמאיים

התפתחותם של המרכזים לחיים עצמאיים בישראל החלה בעקבות הפגנות הנכים בשנת 2000, שדרשו להעלות את קצבאות הנכות, יחד עם מספר דרישות נוספות. במהלך כחודשיים התקבצו קבוצות גדולות של אנשים עם מוגבלות להפגנות, וחלקם אף ישנו באוהלים. בתקופה זו נוצרה היכרות בין אנשים עם מוגבלות, שדנו בנושאים שונים, כולל היבטים של חיי היום-יום שלהם.

לאחר סיום ההפגנות, המשיכה להיפגש קבוצה של מספר עשרות אנשים עם מוגבלות, תושבי ירושלים. קבוצה זו המשיכה לדון בצרכים של אנשים עם מוגבלות ובהיבטים של שינוי חברתי שברצונם לקדם. אל מפגשי הקבוצה הוזמנו להצטרף גם אנשים ללא מוגבלות.

הקבוצה נחלקה לוועדות פעולה, בעקבות נושאים שאנשים העלו, כמו ועדת נגישות, ועדת עובדים זרים, ועדת תעסוקה. כל ועדה התכנסה בינה לבין עצמה, זיהתה צרכים, בנתה תוכנית עבודה ופעלה לקידום הנושא שבאחריותה.

כדי לחבר עצמם לגופים רשמיים נוצר קשר של הוועד המנהל של ועדות הפעולה עם משרד הרווחה, הג'וינט ועיריית ירושלים. ב-2003 נשכר משרד בשכונת עמק רפאים בירושלים להמשך הפעילות, מה שהיווה אבן דרך למיסוד הפעילות כמרכז לחיים עצמאיים.

נכון ליום פרסום הערכה, פועלים בישראל שבעה מרכזים לחיים עצמאיים. במהלך תקופת הפיילוט במסגרת 'ישראל מעבר למגבלות', הופעלו המרכזים על ידי עמותות נכים מקומיות, בשיתוף פעולה עם מחלקות הרווחה ברשויות המקומיות ומשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. החל משנת 2019, החל מהלך של הטמעת המרכזים כחלק מהשירותים של משרד הרווחה, בהפעלת המחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות.

מינהל המוגבלויות במשרד הרווחה ופועלו

מינהל המוגבלויות במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, בראשות מר גדעון שלום, אחראי על מתן שירותים לאנשים עם מוגבלות.

אוכלוסיית היעד של המינהל

- אנשים עם מוגבלות פיזית.
- אנשים עם הנמכה קוגניטיבית.
- אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית.
- אנשים על רצף האוטיזם.
- אנשים עם מוגבלות ראייה.
- אנשים עם מוגבלות שמיעה.
- ילדים עם עיכוב התפתחותי.

חזון המינהל

לאפשר לכל אדם עם מוגבלות חיים עם משמעות באופן המעודד עצמאות, איכות חיים ומיצוי פוטנציאל אישי בהתאם לצרכיו, לרצונותיו, ליכולותיו ולערכיו. כל אלה בשיתוף בני המשפחה וגורמים משמעותיים בקהילה. המינהל שואף לפתח ולספק שירותים איכותיים לכל אדם על פי הצרכים, התפקוד ומאפיינים ייחודיים אחרים, במקצועיות ובהקפדה על חדשנות ויזמות וכן לפעול להגברת ההשתתפות והשילוב המתמיד של אנשים עם מוגבלויות בקהילה.

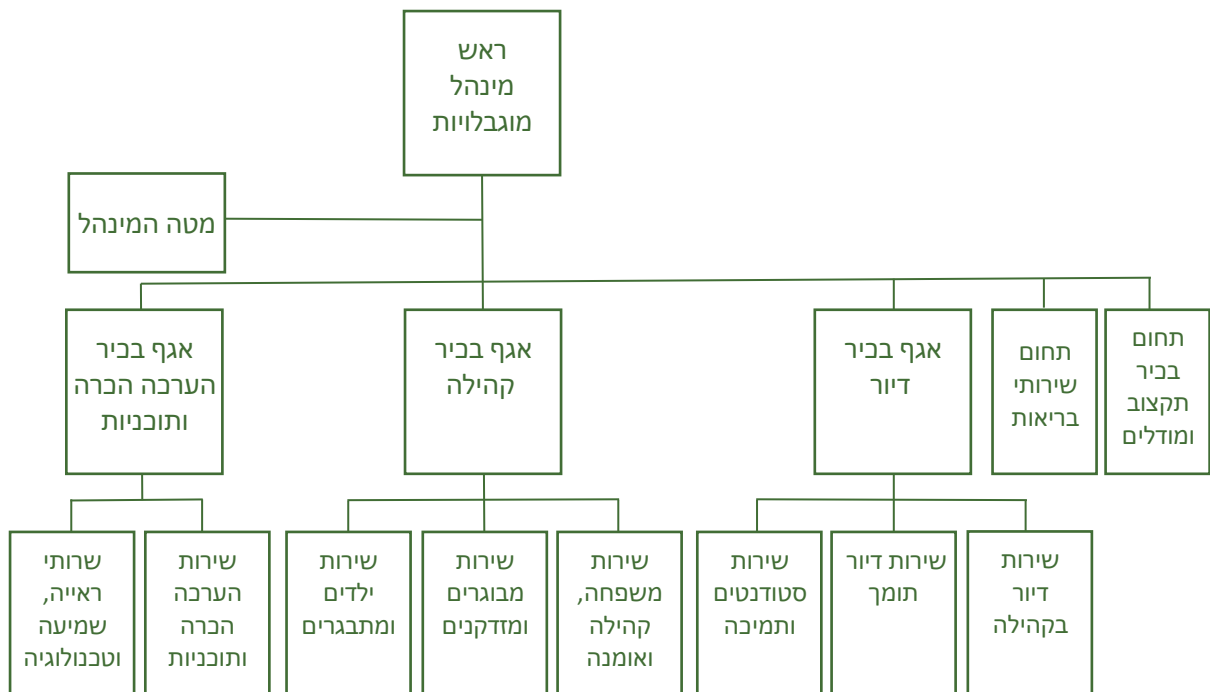
תפקידי המינהל

- הרחבת אפשרויות הבחירה ללקוח ויצירת מגוון המאפשר שימוש במענים השונים, תוך התאמת השירות לצורכי האדם.
- שילוב מיטבי בחברה ופיתוח שירותים בכל תחומי החיים.
- שיפור השירות לאזרח עם המוגבלות, הנגשת מידע וזכויות וקיצור הליכים וזמני קבלת השירות.

ערכי הליבה של המינהל

- הזכות לחיים עצמאיים: עד כמה שניתן, במסגרת גבולות הביטחון האישי והבטיחות.
- שיתוף הלקוחות: הלקוח צריך להיות במרכז, בשותף בתכנון המענים הנדרשים כדי לקדם את האוטונומיה שלו, את עצמאותו ואיכות חייו (יחד עם בני משפחתו).
- חדשנות, עדכניות ויצירתיות: באמצעות מענים מתקדמים הכוללים שימוש בטכנולוגיה ופיתוחים חדשניים לצד צוות מיומן ויצירתי.

המבנה הארגוני של מינהל מוגבלויות



אגף קהילה במינהל מוגבלויות

אודות האגף

אגף בכיר קהילה פועל תחת [מינהל המוגבלויות](#) של משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, בניהולה של הגברת ויואן אזרן.

פעילות האגף

האגף מפעיל רצף של מסגרות יום ותוכניות רבות בקהילה בפריסה ארצית, הנותנת קשת רחבה של שירותים לאנשים עם כלל המוגבלויות.

בשנת 2018 נתן האגף נתן שירות ל-52,987 לקוחות ב-1,421 מסגרות שונות ומגוונות.

אוכלוסיית היעד של האגף

השירותים ניתנים לאנשים עם מוגבלות המתגוררים בקהילה, בכל הגילאים (מלידה ועד זיקנה), בכל רמות התפקוד ולאורך מעגל חייהם.

עקרונות מנחים בעבודת האגף

אגף קהילה פועל לשילובו בקהילה של האדם עם המוגבלות באופן מיטבי.

האגף רואה חשיבות רבה בפיתוח שירותים ותוכניות בקהילה לאנשים עם מוגבלות ולבני משפחותיהם, במטרה לאפשר להם להתפתח בסביבתם הטבעית והתומכת ככל הניתן. במהלך השנים האחרונות פותחו תוכניות ושירותים נוספים, המסייעים להורים לגדל את ילדיהם בצורה מיטבית בחיק משפחתם ובקהילה.

האגף פועל באמצעות המחוזות לחיזוק הקשר עם המחלקות לשירותים חברתיים. כמו כן, האגף פועל בשיתוף עם הרשויות המקומיות, עם קרנות הביטוח הלאומי וקרן שלם לפיתוח ולהקמת שירותים.

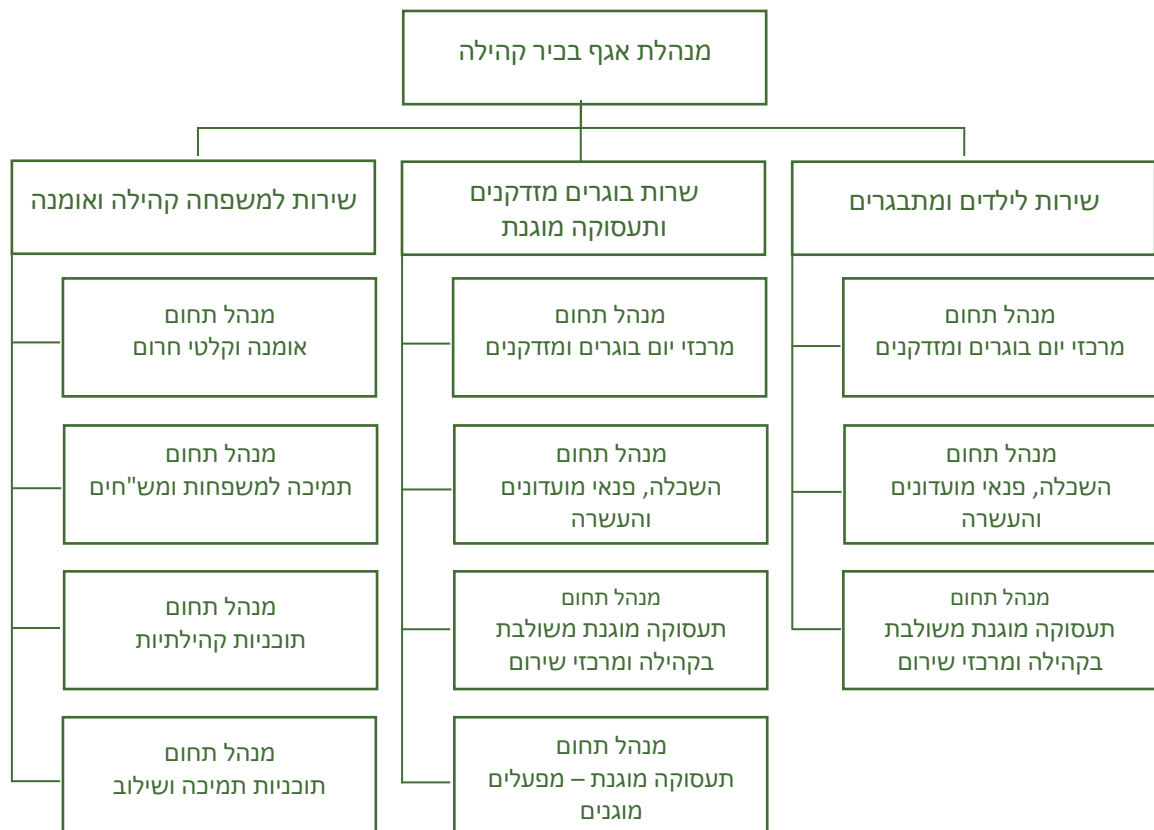
חזון האגף

האגף שואף לאפשר חיים עם משמעות לכל אדם עם מוגבלות בישראל, לפעול לשיפור מתמיד של איכות חייו, הווחתו וקידומו בהתאם לצרכיו, ליכולותיו ולרצונותיו ובשיתוף בני המשפחה והקהילה. כל זאת, תוך הקפדה על ערכים של כבוד האדם, בחירה אישית, פרטיות, הכלה בקהילה, מקצועיות, חדשנות ויזמות.

מטרות ויעדים

- פיתוח שירותים לאנשים עם מוגבלות בקהילה.
- שילוב אנשים עם מוגבלות בקהילה ככל הניתן.
- חיזוק החוסן המשפחתי של משפחות לאנשים עם מוגבלות.
- בניית שותפות בין אנשי מקצוע לאנשים עם מוגבלות בקהילה.

המבנה הארגוני של האגף



אביזרי עזר וטכנולוגיה מסייעת

לאורך שנות פעילות המרכזים לחיים עצמאיים בישראל, ועד שנת 2018, נושא אביזרי עזר וטכנולוגיה מסייעת היווה תחום ליבה רביעי (לצד ייעוץ עמיתים, הכשרות לחיים עצמאיים ושינוי חברתי). **כיום, תחום אביזרי העזר אינו חלק מובנה בפעילות המרכזים לחיים עצמאיים.**

אנשים עם מוגבלות מסתייעים פעמים רבות באביזרים שונים, המאפשרים פעילויות שללא האביזר קשות יותר לביצוע או אף בלתי אפשריות לאדם עם מוגבלות. אביזרי עזר מקדמים את יכולתו של אדם עם מוגבלות לקיים חיים עצמאיים.

אביזרי עזר מוכרים הם מקל נחייה לאדם עיוור, מכשיר שמיעה לאדם כבד שמיעה, או כיסא גלגלים לאדם עם מוגבלות פיזית. למעשה, טווח מכשירי העזר הקיימים היום הוא רחב מאוד, ונע מאביזרים פשוטים וזולים, חלקם מאולתרים (כמו מקל המאפשר דפדוף בספר) ועד מכשור טכנולוגי יקר.

עד שנת 2018 תחום הליבה של אביזרי עזר וטכנולוגיה מסייעת הופעל בכל המרכזים על ידי עמותת 'מילבת' – המרכז הישראלי לאביזרי עזר, פרט למרכז לחיים עצמאיים בירושלים שבו הופעל התחום ללא מעורבות העמותה. במסגרת המרכזים לחיים עצמאיים 'מילבת' העניקה שירותים במספר ערוצים:

- ייעוץ פרטני ממרפאה בעיסוק.
- סדנאות ייעודיות (בנושאים כמו: מניעת נפילות ותאונות במשק הבית).
- השתלבות בסדנאות בנושאים כלליים (למשל: השתלבות בסדנת בישול והצגת אביזרי עזר המסייעים לאנשים עם מוגבלות לבשל).

כיום, כאמור, תחום אביזרי העזר אינו עוד חלק מובנה בפעילות המרכזים. קיימות יוזמות מקומיות, כדוגמת סדנה לתיקונים קלים של אביזרי עזר במרכז לחיים עצמאיים בירושלים (ראה להלן ההזמנה לשימוש בשירותי הסדנה).



היחידה לאביזרי-עזר וטכנולוגיה תומכת בהובלת יוני ואלעד, במרכז לחיים עצמאיים המחודש ירושלים פתוחה לקהל הרחב.

מוזמנים. ות להגיע ולקבל שירות מקצועי ואדיב בכל הקשור לתיקונים קלים באביזרי עזר של אנשים עם מוגבלות ובנוסף להתייעץ עם יוני ואלעד, מפעילי היחידה, לגבי בקשות ופרויקטים אישיים לשיפור איכות החיים והעצמאות האישית שלכם.

היחידה תהיה פתוחה בימי שני וחמישי
בין השעות **12:00-17:00** (שתיים עשרה בצהריים עד חמש אחרי הצהריים)

שימו לב: הגעה ליחידה לאביזרי-עזר תהיה על בסיס רישום מראש ותיאום שעה דרך מזכירות המרכז - מרק בכתובת האי-מייל Markh_Ho@jerusalem.muni.il (בהמשך יתאפשר גם רישום בטלפון 02-6481460)

***שירות התיקונים הוא ללא עלות**
***פרויקטים בהזמנה אישית-יתומחרו על בסיס חומרים ועבודה מול יוני ואלעד**

מוזמנים. ות להגיע ולהעזר.

מהו תחום התנהגות בחירום

אירועי חירום ביטחוניים מתרחשים בישראל מדי פעם ועלולים להשפיע על שגרת חייהם של התושבים. גם בקרב אנשים לא מוגבלות מצב חירום משבש את שגרת החיים ולעיתים מייצר לחצים ומקשה על היום-יום, עבור אנשים עם מוגבלות המשמעויות כבדות אף יותר – השינוי בשגרת החיים, הקושי בהתנהלות, הלחץ הגובר, עלולים להיות מאתגרים במיוחד לאדם עם מוגבלות.

תחום ההתנהגות בחירום איננו תחום ליבה של המרכזים לחיים עצמאיים. עם זאת, לאור המצב בארץ באזורים מסוימים ובתקופות מסוימות, המרכזים ראו לנכון לקיים פעילות בתחום זה. בפועל, **תחום ההתנהגות בחירום פעיל בעיקר במרכז לחיים עצמאיים בבאר שבע.**

המרכזים מנסים לתת פתרון נקודתי אשר משלים את המענה המוצע על ידי הרשות, בעיקר במקרים פרטניים, שבהם נדרש סיוע נוסף.

מטרות התחום

- הנגשת מידע לאנשים עם מוגבלות בנושא התנהגות בחירום.
- עזרה פרטנית לאנשים עם מוגבלות הזקוקים לסיוע בתקופות חירום.

דוגמאות וסיפורי הצלחה

באר שבע בחירום

בתקופות חירום בדרום סיעו מתנדבי המרכז לחיים עצמאיים באופן פרטני לאנשים עם מוגבלות על פי צורך אישי – רכישה והבאה של תרופות לביתו של האדם, סיוע בפינוי למרכז הארץ, תמיכה רגשית, ועוד. המרכז לחיים עצמאיים תפקד כחמ"ל לעזרה פרטנית לאנשים בתקופת החירום וגם פנה באופן יזום לאנשים עם מוגבלות הרשומים במרכז כדורשי התערבות (על פי רשימות המנוהלות במרכז על בסיס מי שביקשו סיוע בעבר, רשימות שהתקבלו מהרשות המקומית וכדומה).

המתנדבים בתקופות החירום בבאר שבע הם בעיקר סטודנטים מאוניברסיטת בן גוריון, הרשומים במרכז לחיים עצמאיים כזמינים לסיוע בחירום.

מידע לשעת חירום במרכז לחיים עצמאיים ברשת

מינהל מוגבלויות, 'ישראל מעבר למגבלות', פיקוד העורף והמכון להנגשה קוגניטיבית הפיקו ארבע חוברות מידע להתנהגות בזמן חירום: 'איך אני ומשפחתי מתכוננים לירי טילים', 'מה אני ומשפחתי עושים בזמן אזעקה', 'איך להגן על עצמנו משריפה' ו'איך להגן על עצמנו מרעידת אדמה'.

במרכז ברשת ניתן למצוא קישור לאתר פיקוד העורף וכן לעיין בחוברת המידע ב**פישוט לשוני** להתנהגות בזמן אזעקה, המסבירה הנחיות התנהגות בחירום בשפה פשוטה ובליווי איורים. החוברת הופקה בהובלת 'ישראל

מעבר למגבלות' בשיתוף משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, פיקוד העורף ורח"ל (רשות חירום לאומית) במשרד הביטחון. <https://www.cil.org.il>

מתוך חוברת ההסברה להתנהגות בחירום בפישוט לשוני:

 <p>אוטובוס, רכבת</p>	 <p>אני נמצא במבנה (בבניין או בבית או בחדר) אני שומע אזעקה או "צבע אדום"</p>
<p>אחרי שהנהג עצר את האוטובוס או האט (נסע יותר לאט) את הרכבת.</p> <p>אני צריך להגיע למעבר בין המושבים (המעבר בין השורות של היסאות)</p> <p>אני צריך להתכופף מתחת לפתח של החלונות</p>  <p>אני צריך להגן (לשמור) על הראש עם הידיים</p>	<p>אני הולך לממ"ד או לממ"ק או למקלט</p>  <p>כשאני בחדר, אני סוגר את הדלת ואת החלונות אני יושב על הרצפה</p> <p>אני נשאר כאן 10 דקות (כמו לשיר 4 שירים)</p>  

ניספחים

המרכז לחיים עצמאיים בירושלים

רח' סן מרטין 5, ירושלים

מנהל המרכז: לירז כץ

טלפון: 02-6481460

דוא"ל: liraz_ka@jerusalem.muni.il

שנת הקמה: 2003



המרכז לחיים עצמאיים בירושלים הוא המרכז הוותיק ביותר, אשר הוקם בשנת 2003 בשיתוף עמותת 'נכים עבשוי'. בשנת 2019 עבר המרכז לאחריות עיריית ירושלים. פעילויות ייחודיות: במרכז פועלת סדנה לאביזרי עזר בהפעלת מתנדבים.

המרכז לחיים עצמאיים בבאר שבע

רח' יוסף בן מתתיהו 28א, באר שבע

מנהלת המרכז: דליה זילברמן

טלפון: 08-6481587

דוא"ל: atzmaim@gmail.com

שנת הקמה: 2005



המרכז לחיים עצמאיים בבאר שבע הוא המרכז השני, שהוקם בשנת 2005 בשיתוף עמותת 'שוויון וצדק חברתי'. מאז שנת 2018 המרכז באחריות עיריית באר שבע ומופעל על ידי עמותת 'שוויון וצדק לנכים'. פעילויות ייחודיות: יישום נרחב של ייעוץ עמיתים למיצוי זכויות. המרכז לחיים עצמאיים בבאר שבע, מעצם מיקומו הגיאוגרפי, מתמודד יותר עם מצבי חירום ביטחוניים ומגיש סיוע בחירום לאנשים עם מוגבלות תושבי האזור. בנוסף לכך, המרכז נותן שירותים לאנשים עם מוגבלות במגזר הבדואי.

המרכז לחיים עצמאיים בחיפה

רח' י.ל. פרץ 34, חיפה

ממונה על המרכז מטעם הרשות: ענת בן צבי

עו"ס המרכז: מעיין בן צבי

טלפון: 04-8357656

דוא"ל מעיין בן צבי: MaayanBZ@haifa.muni.il

שנת הקמה: 2009



המרכז הוקם בשיתוף עמותת 'אחווה' עבור אנשים עם מוגבלות מאזור חיפה. מאז 2018 מופעל המרכז על ידי עיריית חיפה. פעילויות ייחודיות עבודה מול עולים מחבר העמים.

המרכז לחיים עצמאיים בסכנין

מנהלת המרכז: אימאנא איוב

טלפון: 054-3362831

דוא"ל: aemana.cil@gmail.com

שנת הקמה: 2010



המרכז בסכנין הוא היחיד במגזר הערבי, והוא הוקם בשיתוף עמותת 'אלמנאל'. מאז שנת 2018 המרכז באחריות עיריית סכנין.

המרחב לחיים עצמאיים בגליל העליון

שנת הקמה: 2010.

מנהלי המרחב: נגה סיון ועופר מיכאלי

טלפון נגה סיון: 052-3794040

דוא"ל נגה סיון: oferse@maayan-baruch.org.il

דוא"ל עופר מיכאלי: offer_m@lehavot.org.il

שנת הקמה: 2010



המרכז הוקם בשיתוף עמותת 'נגישות ישראל'.

פעילויות ייחודיות

מרכז זה פועל במרחב של הגליל העליון ונותן מענה לאנשים עם מוגבלות מרשויות רבות, זאת בשונה מהמרכזים האחרים המשויכים לרשות מסוימת.

המרכז מקיים קשר הדוק עם מכללת תל חי ובמסגרתו פועלים סטודנטים לחינוך ולעבודה סוציאלית, המהווים חלק אינטגרלי מפעילות המרכז. המכללה משמשת כאבסנייה לחלק מפעילויות המרכז.

המרכז מתאפיין בריבוי של פעילויות ספורט ובריאות (אופני טנדם, כדור-שער, ועוד).

המרכז לחיים עצמאיים בתל אביב

רח' האומנים 7, תל אביב

מנהלת המרכז: ליאת נגרין

טלפון: 054-4215251

דוא"ל: negrin_l@mail.tel-aviv.gov.il



שנת הקמה: 2011

המרכז הוקם בשיתוף עמותת 'בקול', והוא פונה לאנשים עם מוגבלות מאזור תל אביב ומרכז הארץ. בשנת 2019 עבר המרכז להפעלה על ידי העירייה

פעילויות ייחודיות

המרכז פועל על פי מודל ייחודי של 'מרכז ללא קירות' (ראה [הרחבה](#)).

המרכז לחיים עצמאיים בבני ברק

רח' כהנמן 107, בני ברק

מנהל המרכז: נחום אורנבך

טלפון: 044-3376333

מייל: orenbach-n@bbm.org.il



שנת הקמה: 2018

המרכז לחיים עצמאיים בבני ברק הוא המרכז 'הצעיר' ביותר, הוקם בשיתוף עיריית בני ברק. על אף היותו מרכז חדש יחסית, המרכז נכנס במהרה לפעילות מלאה בתחומי הליבה השונים.

פעילויות ייחודיות

פעילות בקרב האוכלוסייה החרדית. מאפיין זה דורש התאמות מיוחדות, כמו שימוש ב'וואטסאפ-קולי' כדרך תקשורת עם הפעילים וכן ביצוע נפרד של חלק מהפעילויות לגברים ולנשים.

נספח ב': מסמך הטמעת תוכנית 'מרכזים לחיים עצמאיים'

לכבוד

מנהל מחלקה לשירותים חברתיים

שלום רב,

הנדון: הקמת מרכזים לחיים עצמאיים – מרכזים רב-נכותיים קהילתיים המנוהלים על ידי אנשים עם מוגבלויות ומיועדים להם

כללי

משרד הרווחה והשירותים החברתיים מינהל מוגבלויות אגף בכיר קהילה-שירות משפחה, קהילה ואומנה, מזמין מחלקות לשירותים חברתיים ברשויות מקומיות, שהשתתפו בפילוט עם 'ישראל מעבר למוגבלות' והמשרד והפעילו שירות של 'מרכזים לחיים עצמאיים' להגיש בקשה להטמעת המרכזים לחיים עצמאיים ברשות.

רקע

המרכזים לחיים עצמאיים נוסדו מתוך אידיאולוגיה וצורך של אנשים עם מוגבלות לפתח שירותים המותאמים להם, כפי שהם תופסים את צרכיהם ואת המענים המתאימים להם. המרכזים לחיים עצמאיים הם מרכזים רב-שירותיים קהילתיים, המנוהלים על ידי אנשים עם מוגבלות למען אנשים עם מוגבלות ופועלים בשלושה תחומי ליבה: יעוץ עמיתים, הכשרות לחיים עצמאיים ושינוי חברתי. הכול מתוך העיקרון: "שום דבר עלינו בלעדינו" - Nothing about us without us.

מטרות המרכז לחיים עצמאיים

- הקמת תשתית קהילתית אזורית לפיתוח שירותים תומכי חיים עצמאיים של אנשים עם מוגבלות החיים בקהילה, המנוהלת והמופעלת על ידם.
- הנגשת מידע על זכויות ושירותים לאנשים עם נכויות החיים בקהילה ולבני משפחותיהם.
- שינוי עמדות של הקהילה הרחבה כלפי אנשים עם מוגבלות.
- פיתוח מנהיגות קהילתית של אנשים עם מוגבלות שישפיעו על סדר היום החברתי ברשות המקומית, יקדמו פעילויות למען הסרת חסמים בקהילה, ויפעלו למען השתלבות פעילה ומלאה של אנשים עם מוגבלויות בחברה.
- הקניית מיומנויות לקיום חיים עצמאיים לאנשים עם מוגבלות.

תחומי הליבה של המרכזים לחיים עצמאיים

1. ייעוץ עמיתים ומתן מידע

אנשים עם מוגבלות, פעילי המרכז, בעלי ניסיון, אשר עברו הכשרה, נותנים מידע וייעוץ לאנשים עם מוגבלות אחרים בנושאים, כגון: מיצוי זכויות והפניה לשירותים, העסקת מטפלים, מלווים ומקריאים, ניהול חיי יום-יום, ועוד.

2. הכשרות לחיים עצמאיים

קיום פעילויות וסדנאות הכשרה לחיים עצמאיים עבור אנשים עם מוגבלות. בין ההכשרות הפועלות במרכזים: לימוד שימושי מחשב, ניהול תקציב, עזרה ראשונה, ועוד. התכנים נקבעים על ידי צוות המרכז יחד עם נציגי אנשים עם מוגבלות.

3. שינוי חברתי

שינוי עמדות והעלאת המודעות לצרכיהם של אנשים עם מוגבלות. בין תחומי הפעילות לשינוי חברתי במרכזים:

- איתור וגיוס אנשים עם מוגבלות כפעילים במרכז.
- הקמת 'שולחנות עגולים' לקידום זכויות לאנשים עם מוגבלות, בנושאים, כגון: תעסוקה, הסברה, נגישות, פיתוח רצף שירותי פנאי ותרבות, ועוד.
- ארגון ימי עיון להעלאת המודעות לאחריות החברה להשתלבות והחסמים שבדרך.
- הדרכות בנושא קהילה נגישה ומכילה בבתי ספר, במקומות תעסוקה, במכללות ובאוניברסיטאות בעיר.
- קידום הנגישות במרחב העירוני.

קריטריונים לאישור רשות להטמעה

1. בשלב הראשון יגישו בקשה רשויות שבהן פועלים מרכזים לחיים עצמאיים במסגרת הפיילוט.
2. במחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית קיימת תשתית עבודה מקצועית בתחום המוגבלויות (ריכוז תחום, אנשי מקצוע בתחום המוגבלות, הפעלת רצף שירותים לאוכלוסייה).
3. התחייבות להקצאת מבנה מתאים לפעילות, מחוץ למבנה המחלקה לשירותים חברתיים. על המבנה להיות עם כל אישורי הבטיחות הנדרשים ושיהיה בו חדר למנהל וחדרי פעילות, על המבנה להיות נגיש ומונגש.
4. התחייבות להעסקת כוח אדם בהתאם למודל ההפעלה ומודל תעריף (נספח 3, להלן) ובהתאם לדרישות התפקיד (נספח 4, להלן).
5. התחייבות הרשות להעסיק מנהל/ת למרכז לחיים עצמאיים, אדם עם מוגבלות והתחייבות לחתור ולפעול לכך שמרבית העובדים הנמנים על הסגל יהיו אנשים עם מוגבלות.
6. התחייבות הרשות להשתתף ב-25% מעלות הפעלתו של השירות כמקובל (במסגרת הועדה 75%; 25%).
7. נכונות הרשות להשקעת תשומות נוספות לפיתוח ולהפעלת השירות וטיובו.
8. התחייבות לליווי פעילות המרכז על ידי ועדות היגוי בהשתתפות הפיקוח המחוזי וקיום כשלושה מפגשים של הוועדה בשנה.

9. מרכזים לחיים עצמאיים, המופעלים במסגרת הפיילוט באופן שאינו תואם את מודל ההפעלה וההטמעה, יש להתייחס לכך בהמלצת הפיקוח המחוזי ולהעביר המלצה להחרגה.

10. מצ"ב פירוט הנספחים הכוללים הנחיות ומתווה להטמעה:

נספח 1: סדר פעולות להגשת בקשה עבור אישור הטמעה.

נספח 2: טופס בקשה לפתיחת והטמעת מרכזים לחיים עצמאיים.

נספח 3: מודל הפעלה ומודל תעריף למרכזים לחיים עצמאיים.

נספח 4: מערך התפקידים, דרישות התפקיד הכישורים הנדרשים.

נספח 5: הנחיות למילוי טופס מסגרות.

בברכה,

גלית גבע, עו"ס

מנהלת שירות משפחה, קהילה ואומנה

העתק:

גב' ויויאן אזרן, מנהלת אגף בכיר קהילה

גב' הילה רכס-מליק, מנהלת תוכן תמיכה ושילוב בקהילה

מרכזים מחוזיים ומפקחים

סדר פעולות והנחיות להגשת בקשה עבור אישור הטמעה

קבלת אישור להפעלת מרכז לחיים עצמאיים וביצוע הפעולות הנדרשות לקבלת סמל מסגרת ותקציב ממשד העבודה הרווחה והשירותים החברתיים.

1. על הרשות לפנות בכתב למפקח המחוזי הרלוונטי ממינהל מוגבלויות בבקשה לפתיחת שירות מרכז לחיים עצמאיים.

לבקשה זו יצורפו:

- מכתב ממנהל המחלקה לשירותים חברתיים ברשות שבו הוא מבקש להקים מרכז לחיים עצמאיים.
- תוכנית עבודה המתייחסת לארבעת עקרונות הליבה של המרכזים לחיים עצמאיים לאישור הפיקוח המחוזי, שכוללת התייחסות לזמני הפעלה. המרכז לחיים עצמאיים יפעל חמישה ימים בשבוע (בחלוקה גם לשעות אחה"צ) למעט חופשות (שבועיים באוגוסט ובחגים).
- מילוי טופס בקשה לפתיחת מרכזים לחיים עצמאיים (ראו נספח 2, להלן).
- התחייבות הרשות להקצות מבנה מתאים מחוץ למחלקה לשירותים חברתיים. על המבנה להיות עם כל אישורי הבטיחות הנדרשים, במבנה יש להקצות חדר למנהל וחדרי פעילות, על המבנה להיות נגיש ומונגש.
- התחייבות לעבוד בהתאם למודל ההפעלה ומודל התעריף (ראו נספח 3, להלן).
- התחייבות הרשות להעסיק מנהל למרכז לחיים עצמאיים, אדם עם מוגבלות.
- התחייבות להעסיק עובדים בהתאם לדרישות התפקיד (ראו נספח 4, להלן).

2. לאחר קבלת החומר מהרשות המקומית המפקח המחוזי יגבש את המלצתו לפתיחת מרכז לחיים עצמאיים ברשות.

3. המלצת הפיקוח המחוזי בכתב עם המסמכים שהתבקשו (כולל הנספחים) יועברו למטה אשר יבחן את הבקשה לאישור פתיחת מסגרת. אם תתקבל החלטה חיובית, היא תקבע את מודל ההפעלה הרלוונטי (שירות קטן, בינוני, גדול).

4. ההחלטה של המטה תועבר לפיקוח המחוזי והוא יעבירה לרשות.

5. עם קבלת האישור הרשות המקומית תמלא טופס פתיחת מסגרת על פי מודל ההפעלה שאושר ותצמיד את סמל התעריף.

טופס פתיחת מסגרת ימולא על פי ההנחיות (ראו נספח 5, להלן).

טופס בקשה לפתיחת "מרכזים לחיים עצמאים"

לכבוד
המפקח המחוזי
משרד הרווחה

שלום רב,

הנדון: בקשה להקמת מרכזים לחיים עצמאים ברשות

פרטים כלליים

שם הרשות: _____
שם אשת/איש הקשר מטעם מחלקת הרווחה ותפקידה/ו: _____ טל': _____

דוא"ל: _____

מספר התושבים ברשות: _____

מספר אנשים עם מוגבלות המתגוררים ברשות (מעל גיל 18) לפי נתונים ממערכת החינוך, ביטוח לאומי ועוד, בחלוקה לפי סוגי מוגבלויות:

- שיקום: _____
- מוגבלות שכלית התפתחותית (פיגור שכלי): _____
- אוטיזם: _____

אשכול סוציו-אקונומי של הרשות _____

מאפייני הרשות מבחינת מגזרים ופילוח האוכלוסייה של המגזרים (חרדים, ערבים, דרוזים, בדואים, ועוד):

פירוט בעלי התפקידים במחלקה לשירותים חברתיים העוסקים בתחום המוגבלויות:

פירוט רצף השירותים לאנשים עם מוגבלויות ובני משפחותיהם ברשות:

גורמים וארגונים פוטנציאליים ברשות שניתן לשתף עימם פעולה לקידום השירות (לדוגמה: ארגוני נכים, ארגוני מתנדבים, מתנ"סים):

פירוט על תקופת הפיילוט תוך התייחסות לשירות שניתן לאוכלוסייה ברמה המקומית והאזורית:

היקף האוכלוסייה שקיבלה שירות בתקופת הפיילוט:

מאפיינים ייחודיים של הרשות שבגינם נדרש השירות:

שם ממלא הטופס ותפקידו ברשות:

המלצת המפקח המחוזי:

מודל הפעלה למרכזים לחיים עצמאיים נכון ל-8/2018

מרכז לחיים עצמאיים	סה"כ תשלום לשירות בש"ח	מספר מקבלי שירות בפועל	מספר הועדות מתבקשות לפתיחת מסגרת	סמל תעריף וסעיף תקציבי
מודל לשירות קטן	193,440 ₪ לשנת פעילות (ברוטו, כולל השתתפות רשות)	200 מקבלי שירות	40 הועדות	כל המושמים יהיו על סמל תעריף 5961 מסעיף תקציבי 0622210
מודל לשירות בינוני	241,800 ₪ לשנת פעילות (ברוטו, כולל השתתפות רשות)	300-250 מקבלי שירות	50 הועדות	כל המושמים יהיו על סמל תעריף 5961 מסעיף תקציבי 0622210
מודל לשירות גדול	290,160 ₪ לשנת פעילות (ברוטו, כולל השתתפות רשות)	350-300 מקבלי שירות	60 הועדות	כל המושמים יהיו על סמל תעריף 5961 מסעיף תקציבי 0622210

מודל תעריף למרכזים לחיים עצמאיים נכון ל-8/2018

כל אדם שידווח במערכת יקבל תעריף על סך 403 ₪

מספר מקבלי שירות	מספר 200 מרכז קטן	מספר 250-300 מרכז בינוני	מספר 300-350 מרכז גדול
מספר השמות כוח אדם;	40	50	60
מנהל המרכז-עו"ס	0.75 כ-31 שעות	0.75 כ-31 שעות	1.13 כ-45 שעות
רכז מתנדבים/ יעוץ פעילים	0.10 כ-4 שעות	0.13 כ-5.5 שעות	0.15 כ-6.5 שעות
סה"כ עלות כוח-אדם	9,898 ₪	12,373 ₪	14,847 ₪
הוצאות אחרות	2,793 ₪	3,491 ₪	4,189 ₪
אירועי שיא למשפחות	1,252 ₪	1,566 ₪	1,879 ₪
הוצאות	99 ₪	124 ₪	149 ₪
הנחיית קבוצות	1,188 ₪	1,485 ₪	1,782 ₪
מע"מ	960 ₪	1,200 ₪	1,440 ₪

מערך התפקיד, דרישות התפקיד, הכישורים הנדרשים

מנהל המרכז

היקף משרה תינתן בהתאם למודל ההפעלה של המרכז ולא תפחת מ- 0.75% משרה. מנהל המרכז יקבל הדרכה רציפה מעו"ס מהמחלקה לשירותים חברתיים מתחום הטיפול באנשים עם מוגבלות.

כישורים נדרשים

- יכולת לקדם ולהניע אנשים: תקשורת ויחסים בין-אישיים טובים.
- יכולת עמידה בפני קהל.
- יכולת לייצר בסיס עבודה יציב בסביבה בין-ארגונית מורכבת בשותפות עם גורמים מקצועיים בקהילה. □
- יכולת ניהול והובלה ארגונית, מובנית ושיתופית, הובלת צוות, טיפוח צוות, ניהול משאבים וניהול תקציב. □

מרכיבי התפקיד

- ניהול השירות בהתאם למדיניות ולנהלים של משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים מינהל מוגבלויות. □
- מיפוי כולל של צורכי ומאפייני אוכלוסיית היעד מקבלי השירות.
- איתור וגיוס אנשים עם מוגבלות להשתתפות פעילה בשירות.
- רתימת שותפים רלוונטיים מתוך הרשות ומחוצה לה לפיתוח המרכז ולהפעלתו. □
- הקמה, הפעלה וניהול של ועדות ההיגוי בהשתתפות הפיקוח המחוזי ונציגים רלוונטיים מטעם הרשות המקומית ומחלקת הרווחה. □
- ניהול וליווי של רכז מתנדבים/רכז פעילים.
- בניית תוכנית עבודה שנתית של המרכז ופיתוחו.

דרישות התפקיד

- אקדמאי תואר ראשון במדעי ההתנהגות/פסיכולוגיה/חינוך/מקצועות הבריאות/עבודה סוציאלית. □
- ניסיון לפחות של שנתיים.
- ניסיון בעבודה עם אנשים עם מוגבלויות – יתרון.
- מנהל המרכז חייב להיות אדם עם מוגבלות.

מטעמי נוחות בלבד הנספח נכתב בלשון זכר והוא מיועד לשני המינים ללא הבדל.

מערך התפקיד, דרישות התפקיד, הכישורים הנדרשים

רכז התנדבות/רכז פעילים

תפקיד פיתוח וניהול תחום התנדבות במרכז, בניית התוכנית, גיוס יועצים עמיתים ופעילים וניהולם השוטף.

כישורים נדרשים

- יחסי אנוש טובים.
- יכולת לעצמאות.
- ראייה מערכתית והיכרות עם שדה השירותים החברתיים והארגונים הרלוונטיים בקהילה.
- יכולת לעבודת צוות ושיתופי פעולה עם גורמים שונים, כגון: מתנדבים, מחלקות שונות ברשות, ועוד.
- יכולת תכנון, ארגון וניהול מובנה ושיטתי.

מרכיבי התפקיד

- איתור וגיוס יועצים, מתנדבים פעילים למרכז.
- בניית מערך מתנדבים ותוכנית הכשרה ואחריות לביצועם.
- יצירת שותפויות וממשקי עבודה עם גורמים רלוונטיים לטובת השירות.

דרישות התפקיד

- ניסיון בתחום עבודה עם אנשים עם מוגבלויות – יתרון.
- 12 שנות לימוד.
- עדיפות לאדם עם מוגבלות.
- הרכז יפעל מתוך המשרד של המרכז לחיים עצמאיים.
- הממונה הישיר של הרכז הוא מנהל המרכז לחיים עצמאיים.
- היקף ההפעלה ייקבע עלפי מודל ההפעלה של השירות ברשות.

* מטעמי נוחות בלבד הנספח נכתב בלשון זכר והוא מיועד לשני המינים ללא הבדל.

הנחיות למילוי טופס מסגרות (פתיחת מסגרת חדשה)

סוג פעולה: הוספה

שם המסגרת: מרכזים לחיים עצמאיים

שם היישוב: _____

יחידה אחראית: _____

סוג מסגרת: _____ יש לכתוב 62 מעטפת

סיווג משני: ללא סיווג משני

שם המפקח: _____

תפוסה מרבית: 40 50 60 – בהתאם למודל שאושר על ידי המטה

יש לכתוב בכתובת המסגרת את הכתובת המדויקת שבה פועל המרכז לחיים עצמאיים.

במען למכתבים יש לכתוב את הכתובת של המחלקה לשירותים חברתיים, כולל דוא"ל של מנהל המחלקה ומנהל המרכז לחיים עצמאיים.

סטטוס מסגרת: יש למלא תאריך פתיחת המסגרת

חתימות: מנהל המחלקה, גזבר, מפקח מחוזי

נספח ג': תוכנית עבודה

המרכז לחיים עצמאיים לנכים בעיר/מרחב _____

תוכנית עבודה לתקופה: _____

רקע על המרכז לחיים עצמאיים בעיר/מרחב:

תוכניות מרכזיות של המרכז לחיים עצמאיים:

א. ייעוץ עמיתים ומתן מידע

אחראי/רכז התוכנית: _____

אודות הפעילות בתחום עד כה:

ייעדי פעילות בתחום ייעוץ עמיתים לתקופה _____:

מספר יועצים להכשיר: _____

מספר מקבלי ייעוץ: _____

ייעדים נוספים (שפות/אוכלוסיות): _____

הערות	עלות	לו"ז	אחראי	פעילויות לקיים

ב. הכשרות לחיים עצמאיים

אחראי/רכז התוכנית: _____

אודות הפעילות בתחום עד כה:

ייעדי פעילות בתחום הכשרות לחיים עצמאיים לתקופה: _____

מספר מפגשי הכשרה לקיים: _____

מספר משתתפים: _____

ייעדים נוספים (שפות/אוכלוסיות): _____

פעילויות לקיים	אחראי	לו"ז	עלות	הערות

ג. שינוי חברתי

אחראי/רכז התוכנית: _____

אודות הפעילות בתחום עד כה:

ייעדי פעילות בתחום שינוי חברתי לתקופה: _____

פעילויות לקיים	אחראי	לו"ז	עלות	הערות

ד. תוכניות ופעילויות נוספות במרכז:

אודות הפעילות ויעדיה:

ייעדי פעילות בתחום שינוי חברתי לתקופה: _____

פעילויות לקיים	אחראי	לו"ז	עלות	הערות

נספח ד' שאלון קבלה (אינטייק)

פרטים כלליים:

שם ושם משפחה: _____ ת.ז: _____ מין: ז / נ
תאריך לידה: _____
תאריך עלייה: _____ מקום לידה: _____
כתובת: _____ טלפון: _____
דואר אלקטרוני (email): _____
העובד סוציאלי המטפל בך: _____
שפת האם: _____
רמת ידיעת השפה העברית שלך? טובה מאוד / טובה / בינונית / חלשה
מצב משפחתי: רווק / נשוי / גרוש / אחר _____
מספר הילדים: _____ גילאי הילדים: _____

סוג הדיור:

- עמיגור (ציבורי)
- בבעלותי
- דירה שכורה
- אחר _____

צורכי נגישות:

- תמלול
- תרגום לשפת הסימנים
- פישוט לשוני
- אחר: _____

השכלה ותעסוקה:

האם יש ברשותך תעודת בגרות? כן / לא
שנות לימוד: _____
האם יש בידך תעודה מקצועית? כן / לא באיזה מקצוע? _____
האם היית רוצה לרכוש מקצוע / הכשרה? כן / לא
אם כן, איזה מקצוע / הכשרה? _____
האם אתה עובד? כן / לא מקום העבודה: _____
שעות עבודה: _____ אחוזי משרה: _____

כמה זמן את/ה עובד/ת במקום העבודה שלך? _____
האם יש לך פנסיה / גמול השתלמות / ביטוח מנהלים / אחר: _____
אם אינך עובד האם אתה מעוניין בעזרה במציאת מקום עבודה: כן / לא
מצב כלכלי: טוב מאוד / טוב / בינוני / לא טוב
מקורות הכנסה: שכר: _____ אחר: _____
האם את מקבל קצבאות? כן / לא איזה קצבה? אבטלה / הבטחת הכנסה / נכות / שארים / אחר _____
גובה הקצבה: _____
חובות: כן / לא – גובה החובות: _____

מערכות תמיכה:

באילו מערכות תמיכה אתה נעזר כשעולה הצורך? משפחה / חברים / קהילה /
אחר _____
האם קיבלת בעבר עזרה כלשהי, ציין ממי: _____
האם אתה נעזר בארגונים שונים בכדי לקבל תמיכה / מלגות מקרנות? _____
האם היית מעוניין להיעזר בארגונים או מקורות תמיכה שונים? _____
ציין צרכים דחופים להם אתה זקוק לעזרה: _____

מיצוי זכויות:

תחומים בהם אתה מעוניין לקבל מידה על זכויות? ביטוח לאומי / אימהות חד-הוריות / הוצאה לפועל / נכויות
/ דיור ציבורי / חובות אחר _____
האם נעזרת בעבר בגוף ציבורי / פרטי בנושא מיצוי זכויות? _____
האם קיבלת מענה לשביעות רצונך? _____
נושאים שבהם אתה נעזר במחלקה לשירותים חברתיים: _____

סדנאות:

באילו סדנאות אתה מעוניין להשתתף (ניהול כלכלת המשפחה, טרום תעסוקה, קפה בוקר, הכנת לעולם
התעסוקה, קורס יישומי מחשב בסיסי, יזמות עסקית- פתיחת עסק קטן, אולפן עברית תעסוקתית, הרצאות
בנושאים משתנים, קבוצות פעילים)⁵

שעות פעילות מועדפת לסדנאות: בוקר / אחה"צ: _____

⁵ לפרט לפי הסדנאות המתקיימות במרכז

פנאי:

האם אתה לוקח חלק בפעילויות פנאי / תחביב / בילויים חברתיים – משפחתיים? כן / לא

האם ישנן פעילויות פנאי שבהן היית מעוניין לקחת חלק?⁶

התנדבות:

מעוניין להתנדב במרכז? כן / לא – באיזה תחום? _____

מעניין להיות פעיל שכונתי / אחר _____

הערות: _____

רשמ/ה: _____

⁶ לפרט לפי הפעילויות המתקיימות במרכז

תל אביב – ידיעון מרץ-אפריל 2019



ידיעון מרץ - אפריל 2019

המרכז לחיים עצמאיים

מרכז עירוני לאנשים עם מוגבלות

אי מברך על תחילת המרכז העירוני לחיים עצמאיים. המרכז הוקם ומופעל במתחם המרכז הרחוק והמרוחק מהמרכזים נגינים ישראל. מטרת המרכז היא לבנות יחד קהילה שתאפשר לשימור איכות החיים של אנשים עם מוגבלות. בעידוד, טעילות המרכז כוללת הרצאות, סדנאות, תחנות מידע למיצוי זכויות, יעוץ משפחתי, בדיקות לחיים עצמאיים, טעילות לקידום שיוני חברתי ומעילות שאינן מתבדלות.

אי נוסף להציג בסמינר את הידיעון הראשון. עובד המרכז העירוני לחיים עצמאיים מרץ-אפריל 2019. אנשי מקצוע שהמרכז ימלא במהלכו את יעודו ומורה לכל הגורמים האחראים להקמתו.

בברכה,
רון חולדאי
ראש העירייה תל אביב-יפו

פעילות מרץ

<p>מדי יום שלישי, 22 במרץ, 18:30-20:00</p> <p>שם הכל מהנה בחופים, הדינור אלון 51</p> <p>מסלול ללא עלות</p>	<p>במהלך השיעור ייעוץ עם עו"ד חגית שטיינמן</p> <p>המטרה ליוק 20 פקאטון חסימה של הכיור ומרכז לשימור רמת החיים במרכזי קהילה - פרס עידוד המוסד</p>	
<p>מדי יום שלישי, 22 במרץ, 12:20-14:00</p> <p>שם המחנך ביל חבון, רחמי ביאליק 14</p> <p>מסלול 20 ש"ח</p>	<p>סידור מסיבת בחינת רכיבן השיעור לרישום</p> <p>ביקור בכינוס של האסון ראונין וברוח עם ציודי מסיבת מרכז לשימור רמת החיים במרכזי קהילה - פרס עידוד המוסד</p>	

פעילות אפריל

<p>מדי יום שלישי, 2 באפריל, 18:30-20:00</p> <p>שם מרכז קהילתי בית רוקי, רחמי חובני 14</p> <p>מסלול ללא עלות</p>	<p>שיעור המסוקטי בבדיקה למיני הרצאה על זכויות כשקום המסוקטי, מה המסוקטי יעוץ מי ואיך עושה את המסוקטי</p> <p>מטרת מרכז לשימור, מחלקת שקום המסוקטי</p> <p>בדיקה מנהל קהילה</p>	
<p>מדי יום חמישי, 11 באפריל, 20:30-22:00</p> <p>שם מרצלי, רחמי מנדלי חוכר ספרים 20</p> <p>מסלול 20 ש"ח</p>	<p>סדנת המסוקטי למיני עידוד מנהל קהילה</p> <p>והדרכת בדיקת מסוקטי לכבוד יום האשה והבדיקה</p> <p>כש שקויה ומעבדה על רמת החיים, ולמד איך ליישם את המסוקטי ולמד מפרס המסוקטי המוקדמת עמית מל כק</p>	
<p>מדי יום שני, 15 באפריל, 19:00-20:30</p> <p>שם המרכז לקהילה, רחמי ישראל אלון 50</p> <p>מסלול קמט כיתה, אנה יפני - מסה המנהל לערוכות תכנותיים</p> <p>מסלול שיעור ניסיון ללא עלות</p>	<p>סדנת יעוץ</p> <p>שיעור התנסות בחינת יעוץ באוירה נעימה ומקבלת</p> <p>המטרה מיעוץ לתחילת ולמסוקטי</p> <p>מדיניות: יעוץ אכסר</p>	
<p>מדי יום שלישי, 20 באפריל, 22:00-23:00</p> <p>שם מרכז קהילתי בית קמחי רחמי הגרודם 50</p> <p>מסלול 10 ש"ח</p>	<p>מדיב על קהילות ומעבדות</p> <p>מחנה בקטנים מוסרים כחיים</p> <p>הרצאה על יעוץ אנושי עם מוגבלות בקהילה. הוקדש בין היתר לבין המסוקטי הכוחות של מוגבלות</p> <p>מטרת עידוד מנהל קהילה</p>	

לחירופה ולפרטים נוספים

מלכונ 03-7240810 | הודעות ספקס 054-4215251 | דואריל c8@mail.tel-aviv.gov.il

נרדעה הרמה והשילוח מרדע לכל הדיעות | מספר המסוקטי מוגבל | נדען לבקש המסוקטי נוספת בזמן הרמה לא יאסור ה-10 ימים לפי המדע



מספר השידור והדעות





ג'וינט ישראל מעבר למגבלות | JDC | חיפה



המרכז לחיים עצמאיים חיפה | יוני 2019

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	
9:00-14:00 אולפן עולים	מרכז זכויות בתיאום מראש	10:00-13:00 חוג ציור ואמנות	מרכז זכויות בתיאום מראש	9:00 אולפן עולים	בוקר
17:00-19:00	16:00-19:00	17:00-18:30	16:00	מרכז זכויות בתיאום מראש	
2.6	קורס עזרה ראשונה מד"א	11.6	אימון אישי יוליה קליימן		
16.6		זכויות בהוצאה לפועל איציק נזרי	17:00		
23.6			אימון קבוצתי יוליה קליימן		
30.6			18:00		
ריקודי עם סביון דוד			יוגה על כסאות יוליה קליימן		
המרדף אחר האושר: מחשבות ותובנות מרגלית פלג					

להרשמה ופרטים נוספים: מעיין בן צבי 04-8357656 | MaayanBZ@haifa.muni.il
 רח' י.ל. פרץ 32 (קומה 7), חיפה | [חיפה](#) | המרכז לחיים עצמאיים בחיפה

שלום רב,
 נשמח להשתתבם ולהשתתפתם בפעילויות הקרובות במרכז לחיים עצמאיים חיפה
 שימו לב - כל הפעילויות ניתנות בחינם, והשתתפותן של הורשם במייל חדר או בטלפון 04-8357656
 הפעילויות מתקיימות במרכז לחיים עצמאיים, רחוב י.ל. פרץ 32 קומה 7.

מחר 18/6 מתחילים עם מפגשי היכרות עם הדרך לאפשרויות הבלתי מוגבלות שבנו - כדי להשיג יעדים אישיים ברוח החשיבה החיובית.
 מור גיל מאגיע עם ניסיון רב ומומלצת מאוד. נותרו מקומות אחרונים בקבוצה, כל הקודם זוכה!
 המפגשים יתקיימו בימי שלישי החל מה18/6 ועד 30/7, בין השעות 17:00-19:00.

ביום ראשון 23/6 בשעה 17:00- ריקודי עם עם סביון דוד. מומלץ!

ביום ראשון 30/6 בשעה 17:00- הרצאה מאת מרגלית פלג - בנושא המרדף אחר האושר

ביום ראשון 7/7 בשעה 17:00- הרצאה של עו"ד לילך רפל בנושא זכויות במערכת הבריאות - חלק ב' (כל מה שקשור באביזרים, טיפולים וניידות)

ביום ראשון 14/7 בשעה 17:00- מטיילים מהכנרת עם דודו רייזר - והפעם בהואי! חלק ב'

החל מיום שני 15/7 חוג ציור ואמנות נפתח גם אחה"צ - בימי שני בשעות 15:00-18:00 בנוסף לימי ג' בשעות 10:00-13:00

ביום ראשון 21/7 בשעה 17:00- עמנואל יגיע לדבר על בית המקדש לכבוד צום י"ז בתמוז

וביום ראשון 28/7 ריקודי עם - עם סביון דוד

מחר 18/6 בשעה 18:30 - ערב מיוחד לפגועים ופגועות במתנ"ס רמת אלון. הכניסה לנשים חופשית. בתכנית: הרצאה, משחקי היכרות, ריקודים וכיבוד קל. הרשמה ופרטים נוספים בוואטס אפ בטלפון 050-6955545

שיהיה לנו חודש מנהל!

מעין בן צבי

ע"ס מרכז זכויות וקהילה
 במחלקת שיקום אנשים עם מגבלות
 המרכז לחיים עצמאיים
 אגף רווחה
 חיפה 04-8357656
 מייל: MaayanBZ@haifa.muni.il

